

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **19** (228), serie nouă. Miercuri 14 iunie 1995. Preț: 500 lei

SCRIITORILOR ROMÂNI

SIMPOZIONUL

DIN DIASPORA

NEPTUN,
5 - 9 iunie 1995

Centenar Blaga

de NICOLAE PRELIPCEANU

La 1 februarie, în 1963, cumpăram din Pitești volumul de poezii al lui Lucian Blaga, apărut postum. L-am căutat zilele trecute în bibliotecă și l-am găsit. Este o carte deosebit de elegantă pentru vremea aceea, cu o frumoasă supracopertă albă (azi gălbuie), din hârtie ciocănită. Pe copertă, cu corpuri de litere diferite, trei cuvinte: Lucian Blaga, **Poezii**. Dar înăuntru, în cele 206 pagini, și **Ulise** („Dar pe liman ce bine-i/să stăm în necuvânt / și, fără de-amintire/ și ca de sub pământ, / s-auzi, în ce tăcere/ cu zumzete de roi, / frumusețea și cu moartea/ lucrează peste noi“), și **Noapte la mare** („Valul mai bate, același. / Raza e trează în turn./ Cald e nisipul pe plaje. / numai puțin dacă scurm“) și **Izvorul** („Împărății s-au prăbușit. / Războaie mari ne-ai pustiit. / Numai în Lăncrăm sub răzor/rămas-a firav un izvor...“) și **Nu crede tu vântului și Arheologie și Tusculum și Clujul** văzut de pe Feleac asemenea Căii Laptelui, noaptea. Ar fi greu ca într-un atât de restrâns spațiu să pot transcrie toată deschiderea uluitoare pe care mi-a oferit-o această carte de poezie, zice-se imperfectă totuși. Poetul acela, a cărui operă mai era încă la S (de la secret) în Biblioteca Universitară din orașul lui, unde studiam și eu, îmi era mai aproape decât toți „cântăreții vremurilor noi“ la un loc, aceia despre care trebuia să dau seamă la școală, prin școli. Răsfoind acum cartea poetului din 1962, regăsesc în ea un adânc sentiment al conviețuirii cu pământul și oamenii țării sale, uneori, azi, putând să pară chiar ostentativ. Atunci, însă, patriotismul în poezie avea alte modele, iar patria reală nici nu se chema România pentru poezii acelor vremi, în afară de el și de puțini alții, ci PMR, PCUS, URSS. Lucian Blaga nu scrisese despre crânguri și cerbi ai pădurilor carpatine pentru că așa se cerea, ca poetaștrii de mai târziu care au început brusc să-și iubească patria în declarații stupide, comandate de partid. El se retrăgea, Poetul, în patria lui adâncă, noțională, de neătins pentru cei care năvăliseră cu bocancii peste „cercurile“ lui, precum pe vremuri alți invadatori, azi strămoși, peste semnele lui Pitagora. Abia pe urmă, pornind de la acest volum frumos din 1962, aveam să aflăm de întrebările de mai înainte ale Poetului, și mai ales de acel neegalat **Cântec pentru anul 2000**: „Vulturul ce rotește sus/ va fi atunci demult apus.// Lângă Sibiu, lângă Sibiu, prin lunci/ numai stejarii vor mai fi și-atunci.// Mai aminti-mă-va un trecător/ vreunui străin, sub ceasul lor?// Nu cred să mă vestească cineva,/ căci basmul ar începe-asa:// Pe-aici trecea și el, și se-ntorcea mereu, / contimporan cu fluturii, cu Dumnezeu“. Așa de sus fiind, nu văd de ce azi, la centenar, atâția contimporani cu nimicul încearcă să se agățe de numele lui. „Dar deasupra tuturor va vorbi vreun mititel...“, observase un străbun al lui Lucian Blaga. Iar noi vedem azi ce doar visase străbunul.

Editori:

- **Uniunea Scriitorilor din România**
- **Fundația Luceafărul**
- **Cu sprijinul Fundației Soros**
- **pentru o Societate Deschisă**

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Țupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spănu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFO G.I.P.
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

O lume într-o întâlnire

de MARC SEVERIN

Ideea a venit mai demult, mai ales din momentul în care s-au realizat tot felul de cumetrii și deplasări înspre persoane compromise, dornice de a ține (încă!) trea unor locomotive aburoase. Scriitorii de primă mână, care au părăsit țara fiindcă nu se puteau ploconi, aveau nevoie de un congres care să-i reprezinte și prin care să se exprime tranșant, fără insinuări. Acesta s-a desfășurat între 5-10 iunie, în stațiunea Neptun, cu o participare numeroasă. Mai exact, 107 autori veniți din afara țării și 127 apăruiți din toate provinciile României. Invitațiilor plecate de la Uniunea Scriitorilor le-au răspuns, printre alții, Sorin Alexandrescu – Olanda, Ilie Constantin – Franța, Gabriel Pleșea – America, Anamaria Beligan – Australia, Sergiu Levin – Israel, Monica Săvulescu – Elveția, Victor Ivanovici – Grecia, Adam Puslovici – Iugoslavia, Mihai Cimpoi – Basarabia, Marco Cugno – Italia. Prezența acestora, dar și a celorlalți, a contribuit la evidențierea unei adevărate sărbători în spiritualitatea românească. Revoltatul de profesie, nimeni altul decât Mircea Sântimbreanu, a recunoscut că evenimentele, în desfășurarea lor, au mers ceas, de parcă ne aflăm pe un teritoriu nemțesc, unde proverbialele **ordine și disciplină** sunt deja faimoase. În plenum lucrărilor, Dumitru Țepeneag a dovedit că asemenea întâlniri nu-s festiviste și circumstanțiale, ci necesare, poate chiar obligatorii, fiindcă literatura română are nevoie, mai ales în aceste momente de fibrilații sociale, de recunoaștere în afara țării, de penetrație și, nu în ultimul rând, de sprijin de la forurile care-s acreditate în acest sens.

Au fost puse în dezbatere „Problema traducerii“, „Statutul scriitorului român de oriunde“, „Problema literaturii române în lume“, „Reintegrări, reinterpretări“, care au stâmtit multe comentarii, uneori aprinse, altelei de-a dreptul incendiare. Profesorii Nicolae Balotă, Sorin Alexandrescu, Irina Mavrodin, Sergiu Levin au relevat cu persuasiune lacunele și anomaliiile în receptarea și difuzarea literaturii române, venind cu propuneri concrete, realiste, pentru ca somnolența unor instituții să fie grabnic înlăturată. Intervențiile lui Dumitru Țepeneag, Sanda Stolojan, Alexandru George, Shaul Carmel, Radu Nițu au completat oportun ideile conferențiarilor și, se pare, puține teme au rămas secrete. Chiar și discursul Ninei Cassian, care a scandalizat o bună parte a auditoriului, a fost totuși necesar în această perioadă de decantări și convulsii sociale. Să judeci cu asprime perioada celor 50 de ani de comunism, când tu însăși ai contribuit la fixarea ei în epocă, e o inabilitate ce nu putea trece neobservată. Dar cum suntem la Porțile Orientului, de ce să ne ignorăm geografia! Numai că bonomia și ușoara ironie a lui Nicolae Balotă a salvat ce era de salvat, iar ceilalți care au condus lucrările, Laurențiu Ulici, Ion Pop, Sorin Alexandrescu, Andrei Ionescu, s-au păstrat în limita moderației, comentând sau sancționând cu discreție ceea ce părea a fi nenumit sau eludat. Completările din sală, dreptul de a ajunge la microfonul-surpriză, au funcționat foarte bine – au făcut ca toate discuțiile congresului să aibă interes și aplomb.

Așteptata „Literatură română contemporană“ (Promoția '70) a primit botezul chiar la malul mării. Înainte de a fi lansată și comentată cu pătrundere de Ion Vartic, Istoria președintelui U.S. a stâmtit multe controverse, reacții de contestare din partea celor care, prin ajutorul lui Mihai Chicuș, au intrat în posesia ei cu o noapte mai devreme. E vorba, firește, de autorii plasați la palere inferioare, crezându-se apți de a fi în prim plan. Firește, **privilegiații** nu puteau avea decât cuvinte de laudă și, printre ei, Mircea Ciobanu se exprima tranșant: „Ulici a reușit să facă de prisos multe încercări care în acest fel ce au rămas doar încercări. Această istorie e o replică obiectivă, caldă, la Istoria lui G.Călinescu“. Așa o fi! Numa însuși autorul avea o intervenție pe măsă evenimentului literar de la noi: „O carte de acest fel îți reduce numărul de prieteni“. Într-adevăr, dar înlătură și multe confuzii, întreținute cu atâta nonșalanță de activiști culturali, ieri ca și azi, oportuni în a ameți cititorii naivi. Dar nu a fost singura carte lansată. Cei care au gândit această manifestare de amploare au avut în vedere și editurile noastre de prim plan: Univers, Eminescu, Cartea Românească, Humanitas. Au intrat sau au reintrat în atenția publicului „Ucișag fără simbric“ (Eugen Ionescu), „Memoria teatrului“ (George Banu), „Dispariția lui afară“ (Andrei Codrescu), „Fantoma lui Gheorghiu-Dej“ (Vladimir Tismăneanu), „Zăpada de altădată“ (Bianca Balotă) și multe altele, prezentate de Irina Mavrodin, Nicolae Prelipceanu, Iosif Naghiu, Magdalena Popescu, Florin Iaru. Tot cu acest prilej vila Paltinul B. a căpătat un alt nume, meritat de altfel, al lui Zaharia Stancu, unul din cei mai prețuiți președinți ai breslei noastre.

Cum se întâmplă în astfel de ocazii, nu au lipsit deplasarea în Deltă, turul Litoralului, invitații la concerte, schimburi de cărți, smulgerea de manuscrise și schimbul de adrese. Au fost apoi farsele lui Traian T. Coșovei și George Boța, furturile de cărți - fericite trebuie să fie toți aceia care sunt încă râvniți! – agonia și extazul la vizionarea meciului de fotbal România-Israel, la care telespectatorii erau împărțiți în două tabere (!), pătrunderile invitaților dar și ale neinvitaților la „Cafeneaua Literară“, organizată de Televiziunea Română, presiunile autorilor asupra pneurilor celor două autoturisme ale Uniunii, atacurile protocolare asupra unor abia căzuți demnitari, Marin Sorescu, în primul rând, gafele și perlele unor vorbitori, persoane stimabile, de altfel, numeroase puneri în scenă și în scenarii. N-a fost, după cum bine se poate înțelege, o vacanță la mare, pe care au mizat doar câțiva ce s-au încumetat să stea în bătaia soarelui generos, ci o întâlnire benefică, antrenantă, plină de promisiuni. Cele șase zile au evidențiat nevoia noastră de literatură și de repunere a acesteia în drepturile ce i se cuvin. Într-un număr viitor, dedicat special acestui eveniment singular în istoria noastră postdecembristă, vom veni cu multe amănunte care, sperăm, vor convinge cititorii noștri de amploarea pe care a avut-o.

Declarația de la Neptun

Scriitorii români, și de expresie română, întruniți cu ocazia primei **întâlniri a scriitorilor români din întreaga lume** în zilele de 5-10 iunie 1995 în stațiunea Neptun,

Convinși de importanța hotărâtoare a culturii scrise în istoria unei națiuni,

Convinși de rolul deosebit pe care îl au scriitorii în păstrarea și cultivarea valorilor spirituale ale poporului român,

Înțelegând să se considere responsabili în cel mai înalt grad față de unitatea culturală a poporului român și de comuniunea spirituală a românilor de pretutindeni.

Îngrijorați de continua deteriorare a condiției intelectualului și în special a scriitorului în România,

de lipsa unui cadru eficient de protejare reală a culturii scrise în România, a creației autentice, precum și de ineficiența vădită a sistemului oficial de răspândire a valorilor culturale românești în lume,

de dese și periculoase tentative ale unor grupări politice de a-și anexa cultura națională și pe exponenții acesteia,

DECLARĂ

Astăzi, mai mult ca niciodată, rolul scriitorului român este acela de a spori și

apăra patrimoniul cultural al națiunii împotriva proceselor de degradare și falsificare care își au originea fie în indiferența, fie în incompetența celor răspunzători de administrația culturii.

Astăzi, mai mult ca niciodată, este nevoie de refacerea unității spațiului cultural românesc care nu se oprește la frontierele de stat ale României; este nevoie de restabilirea legăturilor reale între toți aceia care scriu și simt românește, indiferent de locul unde sunt stabiliți.

De asemenea, avem nevoie astăzi, în condițiile unei accentuate integrări informaționale europene și universale, de o restructurare profundă și serioasă a sistemului oficial de reprezentare și a mijloacelor de comunicare a informațiilor privind cultura română în străinătate.

Considerăm că rațiunea de a fi a unui stat național, așa cum este România, conform Constituției adoptate, este aceea de a se constitui într-un cadru de protecție pentru identitatea sa spirituală.

Dacă statul nu-și îndeplinește această primă obligație, el riscă să devină o administrație oarecare.

Credem că se va înțelege, în sfârșit, că singurul fapt care face dintr-o aglomerare de indivizi un popor este cultura. Fără acest

lucru unic, orice popor este doar o populație.

De aceea facem apel către toate instituțiile statului, legislative și executive, să întreprindă tot ceea ce este necesar, și cât mai urgent, pentru a repune cultura între obiectivele majore ale strategiei dezvoltării României.

În acest spirit, dorim să adresăm tuturor confrărilor participanți la această primă întâlnire chemarea de a ne constitui într-un **Congres al scriitorilor români din întreaga lume** care să elaboreze o strategie de susținere și promovare a culturii scrise românești, în perspectiva celui de-al treilea mileniu de ființare a poporului român, deopotrivă în România și în țările lumii.

Acest Congres va adresa autorităților statului român o cerere de sprijin pentru aplicarea măsurilor stabilite în urma dezbaterilor.

Propunem convocarea Congresului din doi în doi ani, proxima întâlnire urmând să se desfășoare în anul 1997 la Neptun, România.

Participanții la Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume

9 iunie 1995
Neptun, România

minimax

Dialectica

Cuvântul drag tare to' arășilor, așa cum poate fi constatat din frecvența ridicată ce o înregistra în limba de lemn, cuvânt magic cu care puteai fi apretate tâmpenii și absurdități de tot soiul, un fel de joker lingvistic taman bun de băgat când ți se-mpotmolește mintea și nu mai știi ce/cum să zici. Nu era însă doar un tic verbal, dincolo și mai mult decât ifosul filosoficesc altoit prostiei „dialectica” trădând vocația șmecheriei, ambiguitatea oportunistă, scâldatul, adică inteligența pervertită întru rău. Acum, cuvântul nu se mai poartă, dar năravul persistă. *Dialectica* mustește în tot ceea ce zic și, mai ales, fac to' arășii chiar dacă s-au răspopit zicându-și socialiști, pedeseriști, pesemiști, peremiști etc. Bunăoară, iată o „mostră” recentă de dialectică: „Socialiștii nu pot concepe intrarea României în structurile de integrare, inclusiv în Uniunea Europeană, decât ca un parteneriat întemeiat pe egalitatea de statut și tratament nediscriminatoriu pentru toate țările membre. Nivelul de dezvoltare la care ne aflăm impune

de ȘERBAN LANESCU

cerința de a insista că (sic), pentru o perioadă de timp, România să beneficieze de un **statut preferențial*** (sublinierea mea). Trebuie să recunosc, am prelevat citatul fiindcă, luat ca atare, este numai bun pentru „panseurile lu'Găgă”. Părăsind însă registrul comic, merită, cred, a fi semnalată *maladia dialectică* ce bântuie prin societatea românească făcând ravagii.

Luând ca reper momentul „revoluției” din '89, pe măsura trecerii timpului devine tot mai evidentă că **traectoria evoluției României este cea a bumerangului**. Și, mereu, prilej de trist umor, seismele social-politice ce vor fi iscat speranțe, toate s-au dovedit ulterior a nu fi fost decât încă un pas înapoi, din rău în rău. **Dialectic**. Citesc un titlu în *Vremea de miercuri* 31 mai - „**Timpul lucrează pentru PSM**” - și, abstracție făcând de conținut (un atac adresat UDMR de Hajdu Gyozo - iarăși mostră de dialectică!) tare mi-e că este o

apreciere corectă astfel încât, nu peste prea multă vreme, culmea ironiei, va fi regretabil până și „regimul Iliescu”. Iar fiindcă tot a venit vorba, dacă lozinca de ultimă oră este „Ceașescu PCR/Iliescu KGB”, cu greu poate fi crezut că Moscova nu are nici un amestec. De unde și întrebarea: Doamne, după Iliescu, cine? De-o fi unul, de-o fi altul, ce e scris și pentru noi... **Resemnarea** este unul dintre sindromurile *maladiei dialectice*. Am crezut niște luni, mai puțin de-un an, am crezut că vom fi liberi. Sfântă naivitate! A urmat, este în curs, negarea negației. Resemnați, cei mai mulți desemnați, suntem mânâți și ne îndreptăm de-a-năratelea, *dialectic*, către o nouă cușcă. După câte și cum se-arată, prea mult nu mai este până când se va trage zăvorul. Ratarea integrării în NATO va fi sorocul. Căci NATO, se vede treaba, nu-și poate permite orice fel de parteneri, oricât de dialectici. Raportul d-lui Karsten Voigt în cadrul Adunării Parlamentare a NATO (ținută la Budapesta!) a dezlănțuit în Parlamentul României și în presa

românească o erupție de indignare. Păi cum!? Tocmai noi care ne-am grăbit să aderăm primii la parteneriatul pentru pace, care pe deasupra avem și cea mai bună oștire din zonă, tocmai noi să rămânem pe dinafară? Nu cumva Occidentul este iarăși ingrat cu România? O fi, n-o fi? Cert este însă că, judecând din punctul de vedere al intereselor occidentale, acceptarea României în bloc presupune pentru NATO asumarea unui dublu risc. O dată, riscul calului troian. Nu numai fiindcă președintele României este Ion Ilici Iliescu. Căci nu e singurul suspect de *moscovită*. În ultimii ani evoluția politică a României a fost suficient de *dialectică* încât să nu fie deloc convingătoare cât privește despărțirea de Moscova. Al doilea risc ce și l-ar asuma NATO s-a evidențiat atât prin reacția politică românească la „1201” cât și, încă mai pregnant, recent, cu prilejul congresului UDMR când, iarăși *dialectic*, a dispărut total diferența între Putere și Opoziție. Bașca politica economică a etatismului mafiot. Bașca alte mici *neoșisme dialectice* ca, de exemplu, burzuliuala P.F. Teoctist împotriva homosexualilor taman când avea loc în București seminarul internațional dedicat toleranței. Bref, în România una se trâmbețează și alta se fumează. *Dialectic*. Atât doar că o *dialectică* sinucigașă.

* În „Situția social-politică a țării și sarcinile actuale ale PSM”, raport prezentat de tov. preș. Ilie Verdeț la Plenara Comitetului Național al PSM din 27 mai curent.

Contradicțiile naționalismului românesc

de IOAN BUDUCA

Lectura unei cărți recent apărute, **Anii treizeci. Extrema dreaptă românească** de Z.Ornea, ne pune, pe noi, cei care n-am cunoscut direct deceniul naționalismului românesc (1930-1940), în fața unui tablou extrem de surprinzător al acestei perioade, al adevărului său istoric și al implicațiilor sale teologico-politice.

Propoziția nr.1 a concluziilor pe care le putem exprima acum în cunoștință de cauză este următoarea: nu există o doctrină românească a naționalismului. Propoziția nr.2 ce derivă din analiza acestei descoperiri nu este mai puțin extraordinară: nu poate exista doctrină politică naționalistă acolo unde naționalismul se revendică de la credința creștină.

Or, naționalismul românesc se revendică public, manifest și programatic de la ortodoxie.

Erau conștienți corifeii naționalismului nostru interbelic de tragedia situației lor metafizice? În mod surprinzător, da. Erau conștienți. Fiecare în felul său, însă. Nici o unitate doctrinară în modurile lor de a constientiza tragedia.

Cea mai radicală expresie a tragediei metafizice a naționalismului românesc interbelic o formulează Radu Dragnea: cădem într-un greu păcat fiind naționaliști, de aceea și trebuie să ne punem sub protecția ortodoxiei. În formularea lui Radu Dragnea sunt implicate două planuri, unul politic, unul escatologic. Primul vorbește despre acțiunea politică în conjunctura istoriei, celălalt despre șansele de mântuire a sufletului. Acțiunea politică naționalistă stă pe temeiul înfruntării unui dușman al nației. Creștinismul ne cere să-l iubim pe dușman. Naționalismul ne obligă să-l urâm. Ce se va întâmpla cu sufletul nostru după ce se va încărca de ura fără de care nu e posibilă acțiunea împotriva dușmanului care pune în primejdie ființa neamului? Nu știm. De aceea trebuie să stăm cât mai aproape de Biserica Ortodoxă. Mântuire în afara Bisericii nu există.

Dar ce este ființa neamului? Cum putem ști dacă e în primejdie ori nu fără să știm ce este ea? Se pun și întrebări de acest fel în deceniul naționalismului românesc, dar toate stau pe presupuziția că ființa neamului există ca un dat. Este ortodoxia, spune Nae Ionescu. Românul este ortodox, așa cum calul este patruped, zice profesorul generației noastre naționaliste. Atenție, deci: Nae Ionescu nu zice „Românul este ortodoxul, așa cum calul este patrupedul”. Așadar, din punct de vedere logic, profesorul are dreptate. Acesta este genul proximal al românului: ortodoxia. Dar diferența specifică? Numai Dumnezeu știe, pare a fi răspunsul.

Răspunsurile date de oamenii acelei vremi îi așează în doctrine diferite. Emil Cioran dicit: românul este un neant istoric, n-are ființă istorică, de aceea era fatalmente necesar să împrumute hainele unei istorii străine, liberalismul democratic, sau orice altceva. Nichifor Crainic nici nu se mai preocupă de diferența noastră specifică. Decretează: românii au nevoie de un stat etnocratic, întemeiat pe Evanghelie. Jos cu evreii și cu străinii, în numele lui Isus Cristos. Rădulescu

Motru atrage atenția că nu poate fi amestecat românismul cu ortodoxismul în același pahar, căci naționalismul este o politică, iar ortodoxismul nu poate fi coborât la rang de îndreptar doctrinar al unei politici. Mihail Manoilescu adaugă la genul proximal al românismului o diferență specifică considerată potrivită ființei noastre generice: corporatismul, adică o doctrină economico-politică bazată pe tradiții de tip comunitar, o doctrină a statului care vrea să țină cont de comunitățile de interes profesional (breslele, sindicatele) mai degrabă decât de comunitățile de interes doctrinar-politic, creație modernă care n-ar avea rădăcini în tradițiile spiritului nostru comunitar.

Discuția nu ajunge să se centreze pe diferențierea prin economic. Este în totalitate absorbită de politic. Șeful legionarilor, Corneliu Zelea Codreanu, recunoaște tragedia în care se aruncă naționalismul românesc în felul următor: putem fi sfinți sau eroi! Dacă vom fi sfinți, neamul românesc rămâne în primejdie, va ajunge să fie sclav al evreilor, care au inventat democrația ca mijloc modern de colonizare. Nu ne rămâne decât să fim eroi. Vom păcătu în fața lui Dumnezeu și probabil că sufletele noastre vor merge în iad, dar poate că, totuși, la Judecata de Apoi Dumnezeu va găsi că eroismul nostru a binemeritat în planurile sale providențiale întrucât a contribuit la salvarea neamului nostru românesc.

Din punct de vedere teologic, aici este nodul întregii chestiuni. Iar din punct de vedere politic, aici se vedește marea aporie a oricărui naționalism creștin.

Teologic judecând, nu există decât un neam în legătură cu care Dumnezeu a făcut cunoscut că are planuri providențiale. Neamul evreilor este acesta. În afară de evrei, în fața lui Dumnezeu nu există decât indivizi. Nae

Ionescu, se pare, credea că și neamurile ca atare vor fi judecate la sfârșitul istoriei de după păcat.

Aporia naționalismului politic întemeiat pe creștinism este evidentă: există martiri ai luptei pentru credința creștină; dar există și martiri ai luptei împotriva străinului în general și a evreului în special? Dacă este o faptă bună convertirea evreului la creștinism, ce fel de faptă este alungarea evreilor din țările creștine?

În polemică la propoziția „cădem în greu păcat fiind naționaliști, de aceea trebuie să cerem protecția Bisericii Ortodoxe și să ne căim pentru ura noastră împotriva evreului și

pentru faptele noastre contra lui”, Nae Ionescu răspunde: naționalismul nu poate fi un păcat din moment ce este un sentiment firesc, propriu naturii umane, un sentiment universal ce se colorează... național. Nu se întreabă: ce sentiment național avea Adam? ce sentiment național avea Sfântul Pavel? ce sentiment național aveau Sfinții Părinți? ce sentimente naționale aveau oamenii Evului Mediu? ce naționalism împărtășeau oamenii Renașterii? Nu vrea să observe că prima traducere într-o limbă națională a Bibliei se face prin Luther și prin Reformă. Nu vrea să vadă că naționalismele (și statele naționale) apar după revoluția franceză și, prin romantism, după războaiele napoleoniene. Nu vrea să constate că naționalismele europene se dezvoltă odată cu revoluțiile democratizante pe care le numim azi revoluții burghezodemocratice. Nu vrea să vadă, pe scurt, că naționalismele au fost imense forme de manipulare istorică care au scos ordinea veche a Europei (mai atașată de valorile creștine) din țâțâni și au împins-o în tragedia secolului al XX-lea (profund anti-creștin) unde tot ce s-a mai putut întâmpla au fost războaiele dintre felurite naționalisme și felurite internaționalisme, nici unele, nici altele cu vocație universalizantă pe teme creștine.

Temeinicia autentică a creștinismului nici nu lucrează nepăcătos în istoria politică. Fără păcat, ea lucrează numai în sufletul omului individual. N-a vrut să vadă nici acest adevăr dogmatic. Istoria este numele păcatului și al felului nostru de a uita de Dumnezeu. N-a vrut Nae Ionescu să vadă atâtea lucruri mult prea vizibile ori a preferat să creadă că, dacă ființa unui neam creștin crește numai în sânul Bisericii, persoană cu persoană, și păcatul de erezie mărturisit în Biserica neamului tău va fi iertat?

dan laurențiu

L-am luat de mână pe fratele meu

A coborât din Paradis
pe pământ
ce bucurie ce plăcere
spune îngerul meu negru

aici îți vei afla
moartea
dar mai presus de ea
există suferința

strig eu
dar după suferință
vine izbăvirea
spune el

atunci l-am luat
de mână și ne-am dus acolo

Sărutul din grădina Ghetsimani

Un sărut cu limba
pe urechea stângă
asta îmi doresc
în noaptea de Paște

el mă va coborî acolo
unde este locul meu
predestinat de Dumnezeu
în lăcașul demonilor

dar bucuria unui sărut
nu merită acest risc?
o dimineață când
s-a trezit îngerul

din cerul albastru
și s-a uitat uimit
în jurul său
nu era nimeni pe care
să-l sărute

Pe marginea râului

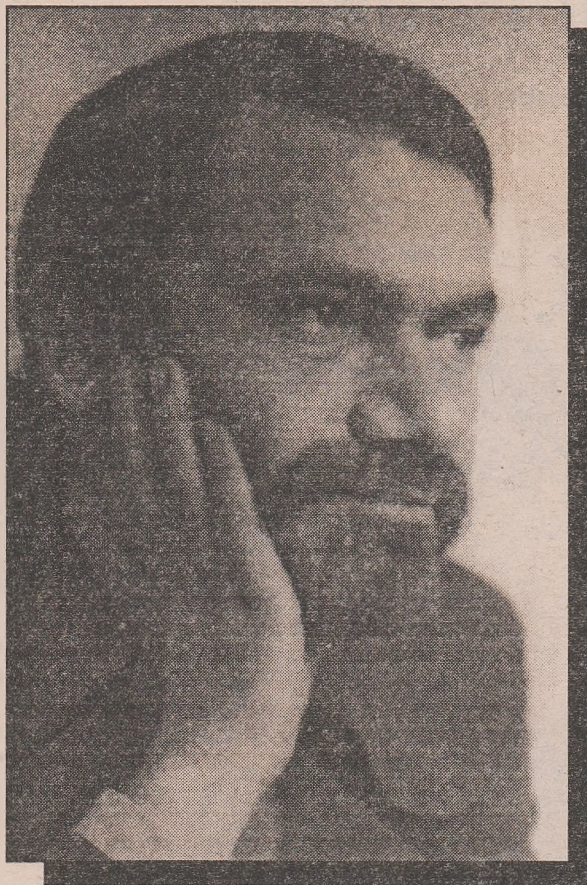
Totdeauna visezi poeme cu îngeri
albaștri
și numai de cei negri
ai avut parte
ei se gudură la căpătâiul tău

să nu dormi
să fii veșnic treaz iubitule
bucuria nopții de a adormi
un copil

care sugă la sân
și care este încă în burta mamei
sale
bucuria nopții de
a dormi în pat

cu o mamă iubită
mama copilului tău
nu șopti în somn
noapte bună tată
bine ai venit copilule

sunt singur pe marginea

râului în care mă uit
care trece
sunt singur și mă uit
cum trece lumea

Îngerii Ierusalimului

Bunătatea inimii
iată valoarea acestei
vizite sublime
pe care am primit-o din cer

ieri dimineață
pe pragul casei
era o fetiță cu un coș de flori
și două ouă roșii

în poale
de acolo am mâncat eu
și am plâns
din depărtare se auzea

Eli Eli lama sabachthani

Rudele izgonite de Iisus

Să ai un prieten
pentru cunoașterea nopții
când te duci seara
până la colț

să ai un cățel care să te ducă
de mână
el să miroasă primejdia
de la distanță

concubina mea a fost
fecioara Paradisului
eu cred că ea a vrut
să mă izgonească din rai

dar tu de ce
trecând pe sub umbrele
Ierusalimului -
ai avut 13 amanți și 13 copii

și pretinzi că din
pântecul tău de fecioară
a ieșit numai acest înger?
când idealul acesta se va

împlini
eu te voi iubi

Iată drumul meu spre cer

Cum poți fi părăsit
de cei mai dragi oameni din lume
se întrebă un înger
care dă din aripi printre oameni

nici eu nu știu
dar deși mă doare
voi mai da din aripi albastre
până când sângele roșu

va țâșni din vinele mele
îmi răspunde îngerul
zburând spre cer
cu aripioarele sale înroșite
de sângele meu albastru

Paradisul de pe vremea lui Iisus

Să fii bun
să fii blând
să fii ascultător

iată ce-i spune

la ureche
mielului care se duce
să bea un strop
din apa Iordanului
lupul

în acea dimineață
a venit pe pământ
paradisul

Toată viața am dus în spate

Toată viața am dus în
spate un diavol cu aripi albastre
el spunea că mă duce la cer
dar nu înceta să-mi lovească

ceafa cu ciocanele
ude de sânge înroșind nouri
dar capul meu a fost construit
după înțelepciunea zeilor

cine ar putea să cugete
la această suferință
și să nu se cutremure

Cele două lumi la judecata din urmă

Trebuie să recunosc
că sunt un umil
locuitor al universului
dar acest univers

l-am construit eu cu o luminiță
în întunericul din jurul inimii
el nu există decât
dacă îi dau putere

din puterea sufletului meu
se apropie Doamne
judecata cea mare
și Tu mă vei întreba

cine ești Tu
ce-ai spus
despre acest univers
pe care l-am construit Eu?

Ouă înroșite cu lacrimi de Sfintele Paști

Cuminte la adăpostul
unui ou roșu să dormi
să te culcușești acolo
și să-ți spui

va veni și vremea mea
de acolo te vei naște
de acolo vei începe
să urci pe cruce

în urma ta să plângă
îngerii Ierusalimului
Doamne de ce ne-ai părăsit
Doamne când o să mai vii pe la noi

Poezia, ființă din carne și golem

Gabriela Crețan, Mic tratat despre arta trădării, Editura Eminescu, București, 1995

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Puține dezvoltări poetice m-au acaparat în conciliabule ale descifrării mai tentante și mai de risc ca **Micul tratat despre arta trădării** al doamnei Gabriela Crețan. Plăcerea alunecării și consimțirii la o atare aventură e temperată doar de dificultățile verbalizării speculative, de operația – deloc ușoară – a punerii în ordine a ideilor și de conservare a urmelor... Din adâncurile evanescente ale esențelor poetice, declanșate de atâtea figuri ale literii, **omologarea în unu** a „cărții cu enluminura de jar” reclamă forjarea unui silogism abuziv, multiple tentative de cunoaștere empatică, escale pe promontorii și limburi lunare din partea lectorului. Și când te gândești că **Micul tratat...** e doar un volum de debut, sever articulat „de innumerabilibus immenso et infigurabili”.

Într-un eseu celebru despre „avatarurile” scrisului, Derrida spunea, cred, că pentru a veni pe lume nu te poți naște decât abordând cartea, nu poți muri decât eșuând în raza cărții. Atinsă de o toxică somnie „muzicală” – ca alternativă existențială! – , Gabriela Crețan are viziunea cărții care ne scrie și din care coboară-n arderi sulfuroase, pentru ea, „Neconsolatul Prinț cu moartea pre moarte călcând”: „un silogism perfect/însingurându-se în monada augustă/(în oul lunar în care însuși el se clocește)...// văd imprudenta-i mână care scrie/linsă de fulgere/și manuscrisul înflorit – o umbră vagă/străvezind hârtia/în vreme ce toți mesagerii iadului/il cotropesc și-i urlă în spate./declanșând fulgurații de cifre stacojii./un păienjenis inextricabil de litere/diavolești/gravate cu sângele lui de hermeneut al neantului/iscodind/parcimonie principilor, omologarea în Unu// și strălucirea venelor subtile, alcătuiind/o plasă senzitivă./cvadrupla mască împrăștiind în jur/un cerc de foc, o dulce trezie// pe când coboară-n arderi sulfuroase stema rece a frunții/deasupra apelor mercuriale/ însângerându-se de oglindire.../ îl voi numi Neconsolatul Prinț/cu moartea pre moarte călcând//mielul / iluminat de un trigon stelar/ce umple orizontul/ (configurație abstractă și străină)/însuși iluminându-ne, cezareic...//”

Cartea e singura „amintire” a paradisului „pierdutelor eufonii”, un pergament infinit îmbibat cu Aqua Toffana, unde „totul este imanentă și reflectare/asemănare nesfârșită, neîndurătoare...” Pentru a-i deschide copertile și a-și face loc între literele ei, fie și ca **text lacunar și interpolare târzie**, poetul e condamnat să interogheze mai întâi „cartea/și spiritul ei ca într-o cupă închisă/în somnul autarhic”. Întunecata cale a sângelui pe care Gabriela Crețan se străduie s-o deslușească în hieroglifa proprie conduce demersul poetic în zona ghețurilor apocalipsei. „Cine sunt, se întrebă poeta, acești musafiri nocturni năvălind cu toții deodată/prin ușa prea strâmtă, prin fereastra înaltă și/ prin chepengul împins cu furie de copitele lor/acești nepoțți trăgându-și

cu greu umbra/așa cum cioclii plătiți trupul sodomitului în/leprozeria din marginea orașului/pustiit de trufie și viciu/ amintind cruciadele regilor pehlivani, înveseliți de vin/sughițând de răs la vederea măcelului, tăvălind pământul/ cu trupurile lor de mistreți exultând de poftele cărnii/ și acești martiri cu chipul angelic, copilandri proscrisi și famelici/ luați în derădere în timp ce/ în focuri de artificii lumineau mica piațetă”. Viața și moartea în orizonturile aparent ireconciliabile ale iluziei, speranței și credinței, pe de o parte, ale frigului, singurătății și disoluției, pe de alta, sunt fețele aceleiași scriituri, „cu stângăcie legate” – (astăzi și mâine și pururea). Neputința și strigătul de desperare și revoltă al poetului damnat devine un alt mod de a provoca **quinta essentia** – un act vinovat de invocare, într-un banchet de semne hermetice și figuri armilare, a puterilor ascunse... În felul său, aparținând cu trup și suflet cuvântului care instaurează viziunea, poetul e un taumaturg sibilinic pentru care tirania figurației devine maledicțiune: „Un psalm pentru palidul ucigaș/scriș cu vorbe infame, concupiscente/ de ibovnica ta, vipera./ cu ajutorul servil al maestrului ei./ Sub tunica de războinic, ros de patimi/ ca de lepră./ alunecând în străfunduri./ în negura care nu iartă./orbind de nesațiu în camera de tortură./ visez să te depozedez de sânge./ să-ți prepar o poțiune cu cianură/ un detaliu ambiguu: între enciclopedii/ și retorte, o vietate deviscerată/ carne retractilă, striată, vibrând dure-ros/ca un diapazon pe nota cea mai înaltă:/vivisecție sub raza nefastă a lunii”. În zona ambiguităților apocaliptice, cuvântul germinază, în paralel, sublim viziuni expresioniste încercate de forță spiritualistă: „Am fost o noapte întreagă în puterea lui/ iubindu-l, urându-l./ ascunsă-n verdele coclit al pletelor/ ca limba otrăvită într-un clopot./ și nu m-a cunoscut./ (doar glezna mea subțire ca a iepelor de rasă/l-a făcut/să șovăie ușor sub presimțirea/unui turbure pericol, // și l-am văzut în cort luminat de priveghi/însingurat și stăpân/în mijlocul hoardei de aur – ca unul de-al lor/ purta topor/ și mască albă de înger”.

Cvadruplă mască a divinității, „împrăștiind în jur un cerc de foc”, poezia are un singur subiect indivizibil pentru Gabriela Crețan și acesta ar putea fi, cum credea Borges, pe care îl citează și urmează autoarea, „fiecare din ființele universului și acestea ar fi organele și măștile divinității”. Miracolul zămislirii anabatică rămâne evenimentul cardinal, deopotrivă sublim și tragic, în puterea căruia stă nesmintit versul poetei. În clipele jertfei virginale nașterea este resimțită ca o apoteoză luminoasă iradiind o mistuitoare splendoare în miezul trupului de carne vie care se sfințește ca undelemnul ungerii. Parafraza critică aici nu face decât să strice frumusețea fără egal a dicțiunii poetului, înzestrat cu o fascinantă putere a logosului. **Păzitorul encomionului** – care este desigur,

poetul – pe sine născându-se astfel, e, blestemat să nu poată decela, nici alege și nici să știe vreodată care sunt **fantasmele creației** și care „mușitoarea făptură de carne”. „Un ochi adormit e mâna scribului visând cele de jos aidoma celor de sus:/ nori mielnici/circumvoluții ale aceluși apeiron/ creier al lumii bolnav închegând/ plasmuri ectoplasmice împletite dendritic/într-o dulce mișcare-n pupila/ de piatră/și pe noi păzitorii tablei lui de smarald/iarăși și iarăși ne naște în vis/ pe sine născându-se astfel,/ privindu-se-n față.//sosii ale sale fiind/ copii leit-poleite purtându-i obrazul/încât dintre noi nimeni să spună nu poate/care sunt umbrele, care/muritoarea făptură de carne...!” Universul acesta imaginativ îmi amintește viziunile dendritice ale unui Bosch sau, mai spre noi, ale lui Tudor Meiloiu sau Ștefan Câlția. În lupta pentru dobândirea identității, ce să dă între cele două otrăvuri adverse, **pruncul zămislit** (ființă de carne sau golem) va fi răstignit pe o cruce înălțată apoteotic în toracele strâmt al femeii. Doar în nopțile orgasmică a nașterii și morții mama va rămâne întreagă în puterea lui, iubindu-l și urându-l spasmodic, căci, de fapt, crucificarea interioară e o basculă în care lumina stăruie doar până la preomeneasca **TRĂDARE** ce se va săvârși în procesul athanoric de poematizare. La urma urmei orice victorie e un pas în abis... „Azi știu, suspină tragic poetul în **Prolegomene la arta trădării**: că moartea se suportă pe viu./ca circumcizia, azi știu/că totul se plătește; ochi pentru ochi/și dinte pentru dinte”. Escatologicul și figurile apocalipsei din subzidirea versurilor Gabrielei Crețan denunță fățiș grozăvia morții în spațiile reverse al realului și imaginarului. „Serbarea abia începuse. Prapuri și panglici/viu colorate dichiseau turnuri și porți./ exuberante, umflate la râsul/ bubonic/răsucite sub o pală de vânt sub sumbră/lucire de doliu. ca vârful de lance/ împungând stridența vopselilor/ ... //de-a curmezișul aleilor nori cu diuumul/răsturnau încercatele care/și-un fulger algea din mulțime pe unul/despiciând simultan călărețul și calul/albindu-i.”

Încercarea de a înscrie litera deșănțată a trupului în artele poetice salvatoare se obține cu prețul mortificării de sine a poetului. E și prețul împăcării/versus **TRĂDĂRII** complice și mutilante a creatorului cu șirul nesfârșit de **hristioni, chirurși și truveri** care se pot spăla în liniște pe mâini după ce au provocat năprasna morții „luminii” în uterul matern. Scrisul se poate obține, așadar, cu prețul spargerii oglinzii genuine în spatele căreia se află femeia, serbând perpetuu, de acum, „lumina” preară de jertfă în care „consacrați am mâncat animalul totemic”. Pentru Gabriela Crețan a scrie versuri înseamnă a ambra cu litere prohodul „copilului precoce”, matricial atestând suprarealitatea nașterii, căsătoriei și morții într-un singur episod: Poezia. Înfometându-se și însetându-se agonice pe măsură ce se durează în ritualul sacrificial al existenței, **Micul tratat despre arta trădării** reține și exhibă și litera rânii ființei de carne și stiletul care se întoarce voluptos în ea; nu mai puțin nebunia mâinii care scrie și profanează totul, ucisă la rândul-i doar de otrava propriei neputințe și sminteli...

Gabriela Crețan scrie o poezie oximoronică, rezumând în dehiscenta ei de vocale mirobolante, insolente și slute toată drama creației dumnezeiești și a zămislirii vinovate (materne) omenești. N-aș vrea să greșesc, supralicitând, dar e foarte posibil ca anul literar – ce e drept, abia la început din punct de vedere editorial - să nu ne poată oferi mai mult în materie de poezie.

În felul ei, poezia Gabrielei Crețan este o revanșă (sinucigașă) a gramaticii suferinței asupra jocului futuil și exangiu din atâtea exerciții literaturizante... Ca simptom – dacă va fi citit cum trebuie – **Micul tratat...** ar putea trezi luarea aminte și a acelora dintre noi furați exclusiv, de un deceniu și mai bine, de frivola joacă a jocului...

CEA MAI TÂMPITĂ FARSĂ DIN LUME

Am ieșit prin oraș să mă uit la fete. După ce scriu, aceasta este principala relaxare pe care mi-o ofer. Unii beau, alții se culcă, eu însă ies pe străzi și mă uit după fete. Rar, foarte rar mi se întâmplă să și intru în vorbă cu câte una. Prefer, după cum am mai spus, doar să le privesc. Dacă rup starea, și fata pe care o abordez se uită urât la mine, mă posomorâsc și îmi pierd buna dispoziție. Decât așa, mai bine lipsă, fiindcă foarte puține, știu, acceptă, din prima, o cunoștință făcută pe stradă. Cele mai multe tipă, te umplu de murdării, te fac nesimțit sau, ce-i mai rău, se uită la tine de sus, disprețuitor, și nici măcar nu catadicsesc să deschidă gura, de parcă nici n-ai exista. Asta, pe de o parte. Pe de alta, mi-e jenă, sincer: eu, scriitor și așa mai departe, să mă iau de fete din senin, fără să le cunosc, exact ca orice derbedeu? Nu se face, zău. Dar să le privesc – îmi place și mă relaxează. Întorc capul mai ales după cele foarte tinere, sub 20 de ani, care sunt și cele mai proaspete. De aceea, cred că sunt puțin pervers. Bineînțeles, nu vreau s-o recunosc. Eu, scriitor și așa mai departe – pervers?! Deși exemple, celebre, ar cam fi. Nu le enumăr, acum, le știți cu toții. Uneori, din pură distracție, pentru a avea măcar o direcție, merg în spatele uneia, urmărind-o până se întoarce acasă ori se întâlnește cu iubitul ei. Astăzi, o roșcăță uluitoare, de, credeam eu, maxim 16 ani, mi-a ieșit în cale chiar din stația de autobuz, urcându-se în aceeași mașină cu mine. Avea sprâncene negre, frumos rotunjite, o gură bogată, răsfrântă, atât de mult încât cei doi dinți de sus se vedeau aproape tot timpul, nasul fin, cu nări palpitânde și o culoare minunată a pielii, măsliniu deschis. Ochii, căprui, erau tiviți de gene lungi: când se uita în jos, părea că doarme. Ori visează. O priveam fascinat, simțindu-mă ca și cum aș fi sorbit dintr-o licoare extrem de aromată și amestecată, necunoscută, de un exotism rafinat. Desigur, nu mă uitam direct, spionam. Nu se făcea, nu-i așa?, ca eu, scriitor și așa mai departe, să atentez, în autobuz, la sfiiciunea unei tinere fete cuminiți, care ieșise și ea, duminică după amiază, prin oraș la o oră cât se poate de civilizată, să se plimbe, credeam, pentru a fi devreme acasă, fiindcă părinții, nu-i așa?, sunt suspicioși, trebuie să menajați, și așa mai departe, bla, bla, bla. A coborât exact acolo unde aveam și eu de gând să cobor, n-am fost nevoit să-mi modific traseul. Pășea egal, fără să se grăbească, punând frumos un picior înaintea celuilalt, gleznel fine, cu tendonul lui Ahile dulce ieșit în afară, străluceau, rotirea lui clătinată aproape amestecându-mă, iar eu mergeam în spatele ei, abia respirând, uitând că am ieșit să mă plimb. Purta o fustiță roșie, plisată, foarte scurtă, pantofi albi, fără toc, pe piciorul gol și o bluză cu mâneci trei sferturi. Părul, roșcat, strălucea și tresărea, misterios, la fiecare pas. Când a așteptat să se schimbe lumina semaforului, am ajuns chiar lângă ea. Capul ei îmi venea exact până la umăr. M-am prefăcut că mă interesează ceva pe partea

*cornel
george popa*

opusă a străzii, și am privit-o scurt, din profil. Zâmbea. Puțin contrariat, m-am uitat de jur împrejur să văd care e motivul veseliei, dar imediat s-a făcut verde și am traversat, împreună cu ceilalți pietoni, fără a descoperi, deci, în scurtul răgaz de timp, obiectul sau scena respectivă. Nu cumva a observat că o urmăresc? m-am întrebat, uluit de precocitatea ei instinct femeiesc, și am hotărât, prudent, să las între mine și ea câțiva pași. Nu se făcea ca tocmai eu, scriitorul care tocmai s-a sculat de la masa de scris și așa mai departe, să fiu obiectul de amuzament al unei puștoaice. Chipul meu este pe coperta câtorva cărți, am apărut de vreo două ori și la televizor, în cadrul unor dezbateri serioase, cel mai influent ziar național mi-a luat un interviu destul de lung, sunt o persoană publică. Până și administratorul blocului, un tip infect, bănuitor, cu dinții stricați, a ajuns să mă salute cu „să trăiți“ auzind el, nu se știe de unde, cum că aș fi apărut la ziar, deci e ceva de capul meu, chestie pe care nu ar fi crezut-o niciodată. Iar eu, ca scriitor, nu-i așa?, am treburi importante, mâine-poimâine se află că urmăresc puștoaice pe stradă, și pac! mă trezesc încondeiat una-două, ba mi se mai pune și o etichetă! Frisonat de ultimul

gând, am hotărât să mai las doi pași între mine și puștoaică. O vedeam, perfect, și de unde mă aflam, fiindcă se distingea în mulțimea pestriță ca un inel de aur amestecat printre bijuterii din argint. Na, am trântit-o! Și, în fond, ce? N-are voie și un scriitor... să admire... dezinteresat... figurile pe care însuși destinul i le scoate în cale... viitoare creații... poate... îmbogățite artistic... în operele... nu-i așa?... pe care le va scrie... fiindcă viața... ca sursă inepuizabilă... este și va fi izvorul... bla-bla-bla... fluviul, vreau să spun, unde, toți, până la urmă, ajungem, bieți inși sufocați de setea mistuitoare a creației și așa mai departe, înțelegeți, desigur. Tot delirând, scuzându-mă, am constatat că distanța dintre mine și fată s-a micșorat. Un motorăș diabolic, de necontrolat, mă făcea să doresc, peste voința mea, de om respectabil, să fiu cât mai aproape de ființa subțire și delicată, aproape o copilă, care îmi bloca întreg orizontul. Orizontul opțional, vreau să spun, nu unul oarecare, confecționat, de duzină, trei lei legătura, aoleu, l-ați pus direct peste ouă, ce faci domnule? dă-mi altul, că asta s-a pătat, Isuse Hristoase, mereu pătesc așa, huo! nu te împinge, c-acum îți mănjesc una de vezi stele verzi, boule! Fata mă atrăgea ca un magnet. Mi se părea, deși ne despărțea o distanță mărișoară, că îi simt până și parfumul. Mi-am aprins o țigară, având grijă să nu o scap din ochi, deoarece aveam impresia că devenisem anormal de crispat, adică observabil. Controlându-mă în oglinda unei vitrine, din mers, am ajuns la concluzia că nimeni, niciodată, dat fiind aerul meu serios, n-ar putea bănuie ce fac, așa că m-am liniștit. Dar, când am ridicat ochii, puștoaica dispăruse. Era să-mi stea inima. Am simțit cum, de emoție, mi se încrețește pielea pe cap. Am luat-o la fugă, și-am zărit-o pe o străduță laterală, la trei pași de mine: abia avusese timp să dea colțul. Mergea la fel de liniștit și cuminte, o fetiță, v-am spus, într-o rochiță plisată roșie, bluziță cu mâneci trei sferturi și pantofi fără toc purtați direct pe picior, un mic bibelou amant sculptat în cenușul străzii ca un diamant în miezul crăpat al unui zid de scânduri vechi. Strada era aproape pustie. Printre clădirile înalte, soarele abia pătrundea. Deodată, fata s-a oprit, uitându-se într-o vitrină. M-am oprit și eu, subit atras de niște săpunuri și periuțe de dinți presărate deasupra unui covoraș albastru, din galanterul unei drogherii. Îmi păsa mie de săpunuri la ora aceea cum îl doare în cot pe un eschimos de creșterea Amazonului. Fetița nu se dezlipa din fața vitrinei. Am privit în sus și în jos. Nimeni. Parcă întregul oraș ațipise. Nu se auzea nici măcar uruiul mașinilor. Mi-am șters fața transpirată. Era ridicol: cât, oare, voi mai sta acolo uitându-mă la niște săpunuri de doi lei, ca și cum ar fi crizanteme galbene, florile mele preferate? Și ce doream, în fond? Să mă culc cu fetița aceea? La vârsta mea, puteam să-i fiu tată. Am ieșit, nu-i așa?, ca un scriitor ce sunt, la o scurtă plimbare pe străzi, pentru a mă relaxa. Mă așteaptă, acasă, opera. Încă

Filosofie și lirism

de OVIDIU GHIDIRMIC

Din mai tinerele generații de filosofi și scriitori, formate sub impulsul filosofiei lui Constantin Noica și Emil Cioran, după o epocă încorsetată, de marxism simplist și rudimentar, face parte și Costel Petcu (originar din Drobeta Turnu-Severin), prozator, autor al mai multor romane de subtilă analiză psihologică („Dinspre noapte înspre zi“, „Enigme la pătrat“, „Salonul de cosmetică“, „Singurătatea surășului“) și eseist remarcabil, de o excepțională înzestrare literară și de o certă vocație filosofică, speculativă. Lucrarea sa „Filosofii neconvenționale sau arta de a trăi contradictoriu“ (Editura „Hermes“, 1994), purtând girul lui Georges Astalos, de la „Nouvelle Europe“ – referent științific – și Petre Răileanu, de la Fundația Culturală Română – consilier literar, ne atrage numaidecât atenția, începând chiar de la titlu. De ce „Filosofii neconvenționale?“ Termenul de „neconvențional“ are o dublă conotație, în plan formal și conținutistic. În plan formal, autorul vrea să spună că nu a recurs la modalitatea clasică a tratatului filosofic, ci la aceea, mai liberă și neîngrădită, a eseului filosofic și literar. De fapt, întregul volum nu este decât o colecție de micro-eseuri, de o mare varietate tematică, dar păstrându-și o unitate de concepție și de viziune. În planul conținutului, Costel Petcu ne propune o filosofie trăită, bazată pe autenticitate, o filosofie a vieții, a concretului, eliberată de orice fel de convenții și de prejudecăți. Deși autorul aparține unui cadru universitar, specialist în filosofie și psihologie, volumul nu are nimic didacticist, în sens peiorativ, și este scris fără nici un morb academic, într-un spirit pur creator. Spre deosebire de alți reprezentanți ai generațiilor mai noi de filosofi și esești, care se exprimă, adeseori, într-un limbaj confuz și incoerent sau prețios, bombastic, C. Petcu are marea calitate de a fi perfect inteligibil și de a-și organiza discursul într-un mod cât se poate de limpede, ca o demonstrație logică, strânsă, de argumente. Nu întâlnim, în discursul lui C. Petcu, o erudiție ostentativă, afișată, ci una asimilată organic și subordonată ideilor.

De ce „Arta de a trăi contradictoriu?“ Pentru că existența este, prin ea însăși, contradictorie. Contradicțiile formează însăși esența vieții. Prin urmare, nu trebuie să fugim de contradicții. Contradicțiile nu trebuie evitate, ci căutate. Contradicțiile sunt fecunde, fertile. Toți oamenii cu adevărat vii, care trăiesc din plin viața și gândesc riguros, sunt contradictorii prin chiar natura lor. Există, deci, o artă de a trăi contradictoriu, de fapt, marea artă a vieții. Câtă contradicție, atâta viață! Din această perspectivă

filosofică, autorul își propune să descopere și să ne releve antinomiile existenței. C. Petcu se înscrie pe linia unui neohegelianism, ce evoluează spre filosofia existențialistă contemporană, fiind preocupat de hermeneutica ontologică, de hermeneutica ființei. Dar, pentru C. Petcu, ființa nu este statică – precum în ontologia heideggeriană – ci dinamică. Ceea ce îl interesează pe eseistul-filosof este dialectica ființei, altfel spus, în limbajul lui Constantin Noica, „devenirea într-o ființă“. Conceptele filosofiei existențialiste contemporane pot fi regăsite în demersul lui C. Petcu: timp, grijă, angoasă, neant... Ca și în filosofia existențialistă contemporană, omul este, în viziunea și în meditația filosofică a lui C. Petcu, un „proiect eșuat“, între posibilitate și realizare, o ființă îndreptată către moarte. Absurdul este o dimensiune esențială a existenței: „Câteodată absurdul se numește viață, iar de cele mai multe ori, viața se numește absurd“ („Viață și moarte“). Cealaltă dimensiune esențială a existenței o formează miracolul („Urcarea în miracol“). Existența umană „se consumă între absurd și miracol“.

Nu în rigoare trebuie căutată valoarea și originalitatea acestui volum. Autorul nu ambiționează să elaboreze un „sistem“ filosofic. De altfel, un sistem filosofic, personal și original, n-a mai fost creat în cultura noastră de la Constantin Noica încoace! Costel Petcu excelează prin observațiile moraliste, pătrunzătoare, asupra vieții. În aceste observații se află concentrat marele său coeficient de personalitate. Categoriile morale sunt bine delimitate. Prejudecățile, preconcepțiile, inerțiile, comoditatea și lenea de a gândi sunt, sistematic, denunțate și clătinate. Definițiile îmbracă forma lapidară, sentențioasă, a maximelor și aforismelor. Din „Filosofii neconvenționale sau arta de a trăi contradictoriu“ se desprinde o bogată colecție de reflecții, demne de a figura în cea mai exigentă antologie: „Tăcerea vine nu din lipsa cuvintelor, ci din preaplinul lor“; „Fericirea este un galop al iluziei, o spumă de frișcă a vieții...“; „Bucuria este mai calmă, mai liniștită, mai constantă în evoluție, mai aproape de starea de pace interioară. Prin urmare, de bucurie avem nevoie, nu de fericire – care este relativă, iluzorie și neconcludentă...“; „Probabil că omul caută fericirea nu ca să se simtă bine, ci ca să nu se simtă rău“; „Starea de luciditate ne creează probleme, nu inconștiența și ignoranța“; „Sufletul ține de destin, de veșnicie, de nelimitat, pe câtă vreme conștiința este finită, relativă și provizorie ca reflectare“; „Se pare că existența noastră ține de suflet, de respirația acestuia“; „Inconștientul colectiv

este sursa cea mai complexă și mai profundă a psihicului nostru...“; „Toți oamenii sunt singuri, iar viața lor este ca un labirint al singurătății, fondul ultim al condiției de a trăi“; „Dragostea este înșelătoare, seamănă cu Fata-Morgana“; „Don-Juan este cel care aleargă fără a avea curiozitatea staționării definitive“; „Prietenia nu se cerșește, ci se dobândește ca un trofeu sau ca o recompensă“ etc. Opiniile comune, curente, sunt corectate sau răsturnate prin cultivarea, frecventă, a paradoxului. Reflecțiile filosofice se împletesc, în permanență, cu lirismul. C. Petcu are o irepresibilă tendință de metaforizare a discursului filosofic. Autorul este pe deplin conștient de acest fapt și își subintitulează, nu întâmplător, volumul: „Discurs metaforic asupra gândirii și afectivității“. De altfel, în această direcție se manifestă originalitatea talentului său, particularitatea demersului, forma proprie de exprimare. Unele fragmente se constituie în adevărate poeme în proză: „Toamna, pământul este mai sfânt și are miros de pâine caldă. Dealurile respiră, încărcate de păsări, pâine și struguri – irezistibila ispită a copilăriei! Podgoriile devin arămii – iar aerul, crud, precum o iarbă abia încolțită. Lumina, subțire, diafană, destrămându-se ca un vis, mângâie coroanele încărcate de rod ale copacilor, toropite de amintirile verii. În puritatea ei, toamna cade peste câmp cu vibrația inefabilă a unei pânze de păianjen, purtând în pântecul ei germinativ, ca pe un fetus, pământul. O aură semitransparentă lasă să se întrevadă dincolo de plutirea sa belșugul roadelor, asemenea unor prunci reflectați într-o oglindă, într-un spațiu imponderabil. Toamna nu este vinovată de nimic...“ („Timpul și anotimpurile oamenilor“). Asemenea rânduri îl divulgă pe poet și demonstrează că – parafrazându-l pe Heidegger – filosofia poate deveni, ea însăși, poezie și încă în gradul cel mai înalt.

Costel Petcu este unul dintre cei mai talentați filosofi și esești ai generației lui.

Utopia realității și realitate în proza lui Bujor Nedelcovici

În cel de-al doilea roman scris de Bujor Nedelcovici, al cărui personaj central are vocația artistului, intitulat „Îmblânzitorul de lupi“ (1991), asistăm la o continuare a calvarului definirii de sine. Vlad Antohie este scriitor, reporter, un om pentru care imaginarul ar trebui să fie un spațiu securizant; el se lasă însă în voia realului și, sub presiunea unor factori exteriori, renunță la menirea sa, începând un lung exil. Este exilul celui nevoit să-și părăsească țara (la propriu!) dar și al artistului nevoit să se aventureze în real. În toila acestei în-străinări, comițând o greșeală, Vlad Antohie va fi nevoit să refacă un traseu inițiativ de-a lungul căruia va fi supus celor mai dure probe.

Romanul, deși se desfășoară într-o atmosferă contemporană, Elveția fiind refugiul provizoriu al acestor nomazi moderni, „cruciați fără cruce și fără mormântul sfânt“, nu rămâne ancorat în planul analitic și nici nu pune accentul pe drama morală sau pe situații existențiale – limită. Mai mult decât în cartea precedentă, reține atenția planul simbolic, lumea nevăzută a semnelor. Deși își duc viața într-un decor obișnuit (hoteluri, cafenele, ferme) personajele au și o lume a lor în care efortul principal este acela de „descifrare“, de descoperire a „sacralului“ disimulat în „profan“.

Dacă Zile de nisip era concepută după modelul literar (recunoscut!) al povestirii Într-un bunget de pădure de Rynosuke Akutagawa (același fapt relatat de martori în mai multe feluri), ceea ce permitea o schimbare a naratorilor, în Îmblânzitorul de lupi se revine la maniera compozițională consacrată a unui martor unic, ales dintre personaje. Rolul acesta îi revine Anei, iubita lui Vlad, cea care trebuia să-i fie călăuză și ulterior i-a devenit discipol. Ca în poveste, Ana își caută bărbatul iubit peste mări și țări, pentru a-i arăta copilul lor, născut după plecarea lui, dar mai ales pentru a-i sta alături (ajutor și martor) în lupta cu himerele sale.

În plan material, Vlad este la început tot așa de sărac precum Iov: nu are o casă și nici posibilitatea de a-și continua studiile printr-un doctorat. Nimeni nu-l ajută, nici măcar sora lui. Îndeplinește cele mai penibile munci, locuiește într-un lagăr de refugiați etc. Umilințele se succed într-un carusel năucitor.

În plan spiritual, este însă mai sărac decât Iov, pentru că nu crede, sau cel puțin așa mărturisește. Nu are în urmă decât o copilărie reușită, o mare dragoste pentru pământul unde s-a născut și acea forță stranie pe care i-ar putea-o da numai creația.

În această conjunctură, complet nefavorabilă, și într-un mare moment de cumpănă, Vlad Antohie îi propune un legământ lui Dumnezeu: viața soției sale, Irena, grav bolnavă, în schimbul promisiunii că nu-i va mai cere niciodată nimic pentru sine. „Cineva“ îl aude și legământul pare acceptat. Soția sa își revine și se întoarce în țară, lăsându-l singur și mai ales fără speranța de a mai putea fi ajutat cândva. Straniul legământ se transformă într-un sacrificiu: acela de a nu se mai putea adresa niciodată lui Dumnezeu. Câștigând viața Ireniei, Vlad pierde ceva foarte important: posibilitatea sa de mântuire. Legământul său devine blestemul, interdicția de a se mai adresa cerului, și

de CARMEN-LIGIA RĂDULESCU

presupune niște ofrande pe care va fi nevoit să le aducă, fără să știe cine le cere.

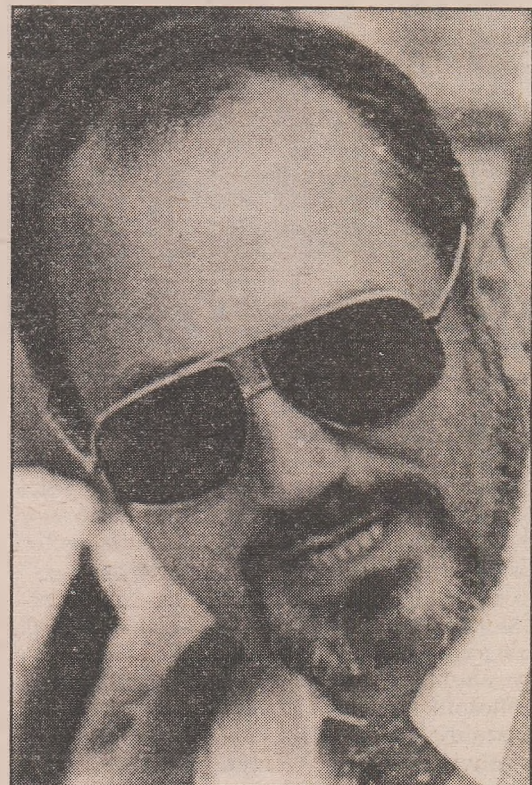
Toată transformarea sa, remarcată de cei din jur, semnifică această pierdere cu consecințe dintre cele mai grave; forțe malefice îl iau în stăpânire și un alt fel de luptă începe.

Modificarea profundă a ființei, care a început de la o treaptă atât de joasă drumul ispășirii și al cunoașterii de sine, sub semnul unui Dumnezeu care l-a uitat pentru mai multe clipe, cunoaște momente de acumulare și momente de paroxism. Pentru început, Vlad este nevoit să constate că „a dobândit o nouă putere, dar una terifiantă, pe care n-o ceruse nimănui, niciodată: putea ucide prin simpla forță a gândului. După prima victimă (Dietrich Hach, șeful său de echipă) el realizează că s-a dezlănțuit înăuntrul său acel „călău reticent“, „criminalul nerealizat“ despre care vorbește motto-ul romanului, ales din scrierile lui Emil Cioran. Celălalt motto, din Epistola către romani, evidențiază aceeași „lege rea“, luptându-se împotriva legii minții (cea a lui Dumnezeu) și transformând omul într-un „rob al legii păcatului care este în mădularele lui“. Semnificativă această alăturare a motto-urilor: fie credincios, fie ateu, fiecare resimte această stranie dedublare între ființa sa și ființa răului.

Prozatorul mai folosește un „subterfugiu tehnic“ pentru a sugera fatalitatea acestei scindări: **prologul** romanului este o reluare ideatică a unui fragment din interiorul textului, în care precizia halucinantă a detaliilor ascunde o premoniție.

„Am plecat mai departe și am coborât la celălalt nivel al subsolului... mergeam încet, parcă cineva mă conducea de mână... Mașini aliniate, miros de benzină... luminile străluceau în petele de ulei de pe ciment, pașii mei răsunau distinct, o liniște rece de peșteră, o liniște din altă lume (...) **Și deodată am simțit pe cineva în spate.** O prezență vie agățată de umerii mei. Nu era prea grea, ... mi se cățăraseră în cărcă și o purtam mai departe, urcând cu ea. Înțelegi, Ana? Atunci mi-am dat seama că cel care luase diferite întruchipări, chiar și un Rolls-Royce tamponat..., acela era în spinarea mea, se afla nu în mine ci cu mine... era un camarad de drum și nu atunci, de ani de zile, și eu nu trăisem singur niciodată.“

Cei alături de care se află personajul au remarcat ciudătenia comportamentului său și o exprimă fiecare, după posibilități, însă folosind același limbaj metaforic. Ludovica, o profesoară, îl vede ca pe o ființă care a fost deja în Infern și după ce s-a întors de acolo nu mai poate cunoaște nici suferința, nici amărăciunea. „Vlad era rănit și senin!“ Poate că ținuse ochii deschiși la trecerea Marelui Tartor! „Silueta lui e neagră și la mijloc e alb. Casa inimii, sufletul este alb“, va mai preciza personajul, erijându-se în cel care ghicește viitorul. Matei, un țăran pornit în exil, dar care nu și-a alterat încă felul de a vorbi, spune despre Vlad că „are ceva umbros în sângele care-i curge prin vine“, că „și-a dat cugetul și rostirea și nu are cu adevărat decât nerostirea și nerostitul.“ „În domnul Vlad a tremurat ceva și a înghețat, și și-a dat sufletul cuiva fără să-l numească și fără să-l vadă...“. Ioachim,

credinciosul fervent, care înalță o biserică doar cu puterea brațelor sale, simte aceeași îndepărtare a lui Vlad, pe care îl numește Tăcutul tăcuților. „Vlad parcă a alungat omul creștin din el și a rămas doar... omul păgân“, „el uneori nu mai e cu noi, își lasă aici doar trupul“, „nu știu dacă lucrarea și lumina Domnului va coborî asupra lui.“ Ajutat de credința sa, Ioachim știe că există oameni careucid nu numai cu fapta, dar și cu cuvântul sau cu gândul.

Alte împrejurări vin să-i confirme lui Vlad Antohie că, fără voia lui, deține această putere. Doi oameni care l-au umilit și l-au determinat astfel să-i urască mor în împrejurări neclare, fapt ce determină anchetarea și condamnarea lui la o pedeapsă cu suspendare, din cauza lipsei de probe.

Într-adevăr, justiția omenească nu poate acuza pe cineva care ucide cu gândul... Conștient de faptul că aduce nenoroc, că este „port-malheur“ sau „om de ghină“, Vlad își ia toate măsurile încercând să-și ascuță percepția, să asculte glasurile de „dincolo“ (începe să aibă foarte multe premoniții, sau să-i viseze pe cei morți care îi oferă la rândul lor „semne“), temându-se că într-un fel sau altul le va face rău și celor dragi.

În plan material, el reușește să-și dobândească un temei: mai întâi a pierdut totul, apoi „a ridicat o casă“, și-a făcut „o moșie“ și o familie: Ana, iubita lui, i-a devenit soție și locuiește împreună cu fiul lor Alexandru. Numai meseria îi va fi alta: el a devenit din „artist“, crescător de câini de rasă, dar și „îmblânzitor de lupi“. Vânătorul de oameni își stăpânește cruzimea și forța îndreptând-o spre fiarele din jurul său.

În plan spiritual, ajutorul său devine Ana, care are de partea ei credința. Relația lor este nu numai de iubire, ci și de la **magistru la discipol**; fără o delimitare precisă fiecare îi oferă celuilalt ceva de care are el nevoie. Fără să știe prea bine dacă bărbatul are nevoie de un ajutor din afară

ficțiunii Nedelcovici

șau trebuie să-și găsească singur izbăvirea, Ana fecurge la magie printr-un foarte frumos „descântec de apă”, menit să dezlege o vrajă trecătoare. Ea nu va ști niciodată dacă Vlad nu a căzut sub „un blestem de pământ” pentru că atunci nimeni nu l-ar mai putea scoate de sub puterea lui și ar trebui să-l poarte în spinare ca pe o povară, până la sfârșitul zilelor, căci... din pământ suntem plămădiți și tot în pământ ne vom întoarce.

Afirmând: „Ceva din mine merge înaintea mea fără să știu ce face și încotro se îndreaptă”, el se află între **taină** și **puterea de a fi stăpân**, în impasul de a nu putea subjugă puterea ce îl stăpânește.

Răul de care se temea se produce: copilul său dobândește o infirmitate și nu poate fi ajutat tatăl care făcuse teribilul legământ. Sufărința se transformă într-o așteptare încordată: îi vor fi primite ofrandele și acceptat sacrificiul? „Semnele” par a fi bune căci Vlad Antohie primește (iarăși nu se știe de la cine!) harul de vindecător pe care și-l exersează mai întâi pe câini și apoi pe oameni. Pentru că nu crede încă în miracole, deși le înfăptuiește, vindecarea copilului este amânată...

Romanul are un „final deschis”: personajul își părăsește casa, familia, dar mai ales pădurea, spațiul protector, acceptând un nou sacrificiu, o nouă asceză pe calea spre dobândirea adevăratei credințe. Vlad știe că „nu există suferință pe lumea asta de care să nu poți râde după trecerea unui timp” și că „misterul întruchipat nu apare în fiecare zi, iar noi nu suntem pregătiți să-i vedem semnele, cu toate că ele se produc uneori în jurul nostru și în special în noi...”

Poate că **Îmblânzitorul de lupi** ar fi rămas o parabolă despre **experiența spirituală** care poate începe de la straturile cele mai profunde ale subconștientului: **perversiunea, crima, sinuciderea**, și poate ajunge în cealaltă direcție: **ideea, metafizicul și sacrul**, într-un conflict al liniilor de forță ce ar putea fi numit „Apocalipsa de fiecare zi și clipă”.

Din punct de vedere al comentariului nostru, interesează mai ales până la ce punct se poate percepe realul și irealul în care trăim, cel pe care, în roman, autorul îl numește deja „**irealitatea reală**”!

Chiar dacă și-a amânat vocația de artist, personajul nu-și pierde niciodată conștiința de creator: „Dacă lumea este o frază în curs de rostire, eu parcă vroiam să scriu o frază din care lipseau mai multe cuvinte, iar altele erau greșit caligrafiate...”

Alungat din realitatea de gradul zero, care nici nu-l mai interesează, artistul și-a trimis privirea mult mai departe, îndrăznind poate prea mult, fără să fie pregătit pentru aceasta. Este „**șinta și săgeata**”, urmăritul și urmăritorul.

Din nou, nu cunoaște deznodământul poveștii sale, „**ieșirea din nod**”, poate ultima ofrandă pe care trebuie să o aducă. Din nou scrisul este amânat, dar nu din motive morale, ci din dorința de desăvârșire spirituală. „Autorul” este pe unde va aproape, dar nu se arată încă la față. El a trecut de la **vreau să știu la vreau să mă mântui**. Abia după aceea ar trebui să urmeze **vreau să scriu**.

„Între incredibil și posibil”

Ultimul roman al lui Bujor Nedelcovici, scriitor român stabilit la Paris, nu este o carte a exilului sau, mai bine spus, nu este numai atât. „Purtăm în noi un călău ezitant, un criminal nerealizat”. Această frază a lui Cioran, pe care romanul o ilustrează, subliniază de la început forța universală, care ar trebui cercetată de orice romancier. Dacă nu acceptăm această parte de umbră pe care, în stare de veghe, fiecare dintre noi o avem, atunci, inevitabil, ne vom transforma visele în coșmaruri. Un paznic de noapte, solitar, își face rondul într-un garaj. Această stafie care îi sare în spate, această ființă fragilă, aproape imponderabilă, dar care adesea poate deveni atât de apăsătoare, este începutul blestemului – reîncarnarea, în modernitatea noastră rațională, a acestui „trol” din pădurile Transilvaniei. Numele îmblânzitorului de lupi Vlad, asemănător celui al unui anume prinț valah, reînviat din morți pentru marea sa suferință și pentru a aduce dezolarea în sângele muritorilor – ne aruncă, pe noi, cei care credem în modernitate, într-un trecut fantastic. Vlad, omul care aduce nenorocirea împotriva dorinței lui, ar putea fi și **tămăduitor sau vrăjitor**... Bujor Nedelcovici găsește aici definiția exactă a genului fantastic: o povestire care se dezvoltă între **incredibil și posibil**, fără să poți spune care este realitatea adevărată – comun sau bizar... Tot romanul este povestit – și asta e un curaj – **de o femeie**, ceea ce mărește avantajul de a sensibiliza profund povestirea și de a pune autobiografia, mereu prezentă, pe al doilea plan. Drama Anei, a lui Vlad, Dumitru sau Ilinca este drama tuturor refugiaților, a tuturor expatriaților din lume.

Toți acești dezrădăcinați își reconstruiesc, mai bine sau mai rău, utopia, avându-l pe Vlad ca ghid al sufletelor, în mica comunitate agricolă fourieristă care îi înconjoară și în care religia trebuie să constituie elementul coagulant. Dar și-au ales bine ghidul acești exilați? E potrivit acest Vlad care dresează câini pentru atac? Comunitatea este o arcă a lui Noe în plin diluviu care, ca în textele Scripturii, este anunțat de un corb. Se regăsește întreaga societate în acest microcosmos, într-o manieră comică, cu un umor care oscilează între disperare și râs. În comunitate – lumea la scară redusă – se disting toate „**clasele**” sociale, „**țărâניה muncitoare**”, „**reprezentanții clerului**”, „**intelectualii progresiști**”, „**tineretul studios**”... Visul regăsește la Nedelcovici miturile fondatoare ale Occidentului, de la nekuyia, la Ghilgameș sau Ulise... Eroul-dresor suferă de nostalgia lui Ulise; e suferința depărtării... Acest Vlad se simte responsabil de răul lumii, el dispune, șaman modern, de „**gândul care are puterea de a ucide**”. Dar îi este dificil, imposibil probabil, de a deține un gând care să aibă puterea de a vindeca... De remarcat extraordinara distorsiune a timpului în narațiune: din totalul de 318 pagini, prima parte a cărții are 303, iar partea a doua numai 15. Timpul se strânge brusc, până la a nu mai exista, într-o elipsă fulgurantă a narațiunii.

Pierre François Mourier – **B. Nedelcovici, le dompteur de loups**, ESPRIT, martie 1995

„Un romancier important”

Nedelcovici, care trăiește actualmente la Paris, a publicat de curând cea de a patra traducere în franceză, „Le dompteur de loups”, după „Le second messenger”, „Crime de sable” și „Le matin d'un miracle”, cărți foarte bine primite de critică... Acest roman confirmă faptul că Nedelcovici este un romancier român important al epocii noastre. Prin magia fabulei și forța scriiturii, el scapă clasificării categoriale și categorice a autorilor din Est în disidenți și „**aliniați**”.

Daniel Walther, *Les Crocs de l'Exil*, DNA, nov. 1994

„Sfârșitul iluziilor”

Cartea mea nu este un roman al exilului. Exilul reprezintă o situație limită. Este numai un pretext care ne oferă revelația propriei ființe”, declară Bujor Nedelcovici despre propria carte. „Le dompteur de loups” este un roman al ritualurilor plecării, personajele, ca și autorul, suportând „**experiența inițiativă**” a exilului. Prima achiziție a exilului: „**sfârșitul iluziilor**”. Exilatul care a crezut cu naivitate că a ales libertatea se va găsi redus la tăcere.

Simone Arous, *L'épreuve de l'exil*, Magazine littéraire, martie 1995.

„O alegorie a singurătății”

Le dompteur de loups, un text ambițios, este scris în Franța între 1987 și 1990, dar acțiunea se petrece mai ales în Elveția... Narațiunea evoluează ca o alegorie a **singurătății și a izolării interioare**. Experiență inițiativă, exilul nu este aici sursă de libertate sau de renaștere, ci o confruntare ultimă a ființei cu demonii proprii și imposibilitatea eliberării.

Alain Favarger, *Bujor Nedelcovici enferme Vlad dans la malediction de l'exil*, Liberté de Fribourg, 1995

„O mare temă”

Bujor Nedelcovici ne oferă romanul unei mici comunități românești, exilată în Elveția. Personajul central este legat printr-un ciudat și sumbru jurământ care cere sacrificii și victime... Fără să o spună, Nedelcovici brodează pe marea temă românească a „**Mioriței**”, oia care îl previne pe cioban că va fi ucis și acesta acceptă, cu condiția ca nimeni să nu știe că va fi omorât... România se recunoaște în acest mister al victimei care se oferă singură morții.

J.-F.B., *Un étrange et sombre serment*, La croix, nov. 1994.

Selectie și traducere:
Marka Dona

iulian comanescu

Cântec fără note

Fumezi țigara în golul care se umple de fum al nopții târzii și tutunul lucrează împotriva ta, a plămânilor blânzi ca două bonete de orfeline, și a golului din tine. Umplându-se acesta, te goleşte pe tine de tine, de golul din golul tău, de nirvana ta cât o debara, pe care ai uitat-o deschisă cu ochii-n rafturile de eminescu necitite nici ele niciodată. Gesturile familiare – piese de șah îți cresc în vârful degetelor și te înfășori comod în tabla de șah a zilei precum limba ceasului în jurul cozii. Era să uiți femeia, dar ea e în tine cerneală, și moarte pentru că ceva sigur și implacabil. Ultimul lucru de spus se referă la înăuntru capului, unde s-au strâns toate oglinzile din lume, și-aceea pe care ți-o va naște femeia, în care te vei vedea mic, pătrat și roșu, felie de vânat de soi delicat pe omușorul timpului.

Poemul cu ochi

Portretele sau pozele care te privesc fix oriunde te-ai învârti înaintea lor, eventual ale bunicului decedat, sunt deja o poveste veche. Dacă însă cuvintele te-ar fixa oriunde te-ai

afla față-n față cu ele, din orice parte le-ai privi, autorul ar avea de scris câți cititori atâtea poeme, acestea ar privi nedumerite când cineva le-ar tulbura meditația concentrată. Singur, unu ar fi poemul cel adevărat, acela de când nu-l privește nimeni și nimeni nu-i tulbură privirea întoarsă în sine. Pune un astfel de poem în fața oglinzii, și-ar găsi poate cititorul ideal. Mototolește-l, aruncă-l în foc. Tipătul sau mirosul de cuvinte arse va fi poate inimioara de adevăr cernit care-ți trebuie.

Să credem că au murit sentimentele

Să credem că sentimentele-s putrede, în curând n-au să mai fie și acum își agită disperat, a negație, cioturile din umerele lor încă albe, roz, rotunde. Altfel cuvântul n-ar fi sunat caraghios, vedeți cum se răzvrătește când îl scrii și n-are nimic de-a face cu degetele subțire împreunate ale celorlalte vorbe din jur. În curând vor falfâi din s, din e și își vor lua n-urile la spinare de aici sau vor sfârși mai puțin spectaculos, prin a numi cu totul altceva. De unde atunci beția aceea

sonoră care cheamă rima la rimă, mulând cuvintele pe vers, chemând ca în situația de față o comparație? (Mulând cuvintele pe vers acestea iau forma albiei ca râul sau orice altceva îți amintește de lacrima care a curs.) Oh, așa îmi vine să spun, oh, uite cum își face loc moartea cu coatele ei înzestrate cu pinteni, cu dantura ei atârând de antebraț pentru la o adică, își face loc în orice seamănă a carne. Oh, sentimentele îmi par carne moartă întrucât umplu acest poem ca pe o tigaie în zi de post; că nu îmi dau pace precum membrul amputat pe vreme rea – e o poveste lesne de spus; v-ați dus, oh, minge cu dinții în afară, v-a luat, oh, moartea ca să nu-i mai semănați.

Oamenii – litere

Toți oamenii sunt litere. O frază scrisă de sau din ei înseamnă în realitate un șir lung și subțire de tanti vocalice cu basmale și de neni cu mustăți precum barele de la t, o coadă la lapte, la pâine... Un poem te silește să-i aliniezi, soldați într-o companie, și dacă mai vrei să mai fie și frumos, trebuie să-i chinui pentru a bate acel pas cocoșesc de defilare.

Moartea e o gumă jengoasă cu care școlarul se joacă anapoda printre soldații altui plumb. Neînchipuit de jengoasă, vă spun eu care m-am învelit într-o noapte cu ea ca într-o plapumă.

d. nicolcioiu

Celula 17

Pereții au iscălituri bizare
– pe ziduri hieroglifele durerii –
nici rogojina nu mai doare
când ne-ncălzim la gândul revederii.

Sortiți și programați ai morții lente
mormântul celular ne e averta;
cad zilnic mulți sub stingeri violente
și, câți se sting, sădesc în noi puterea...

Ce prieten devotat ne e hărdăul
și parcă-i trist și el, ca vrednic frate,
când știe că dorind să-i ulemplă hăul
e singura-ne sfântă libertate!

Afară-i toamnă, iarnă, primăvară,
habar n-avem ce scrie-n calendare...
Dă-mi, Doamne, și osândă și ocară,
dar fă-mi din ură vrednică iertare!

Să iert de sete și de foame,
spânzurătorii dragi să-i iert cârligul,
să iert, din lacrimi, dorul unei mame
când rugăciunea zilnică mi-e frigul...

Ne-om încălzi în gropile comune
îmbrățișați în rădăcini cu glia
iar vânturile-n pulber, ca minune,
ne-or scrii, cu oase albe, veșnicia...

ianuarie 1953

„Evadare”

Sub pământ tăcerea-i trează,
doar lătratul se aude;
câinele flămând visează
așteptate cărnuri-crude...

El în visul lui își plimbă
gât de om țâșnind de sânge,
colții sfărtecând o limbă
care-n țipete se frânge!

Teama-n suflet ne frământă
– așteptat de-un veac e chinul –
parcă un prohod ne cântă
pentru noi, lătrând, destinul...

Cineva-n genunchi de rugă
va pieri sub colți de câine
cică ar fi vrut să „fugă”
se va scrie-n scripte mâine.

Câine-lup lătrând a foame
îndârjit la fără milă,
oare, fiul cărei mame
va fi „evadat” în filă?!...

febr.1953

Kilometrul „0”

Doamne! Sunt cea din urmă jivină!
Fă-mi gura mai mică și ochiul mai orb
otrava tăcerii din cupă s-o sorb
s-aștept alt Decembrie să vină!

Cu mâinile goale „Golani”-s primejdii,
cer „Paraziții” străbunul ogor
și „Troglođiții” din lanțuri, mai vor
o gură de aer pe cerul nădejdi.

E fast cimitirul în haina uitării,
eroii-s pe cruce decorul festiv
spre care o haită zâmbind milostiv
încarcă iar pușca, cu liniștea țării...

Zâmbește patronul și râsul ne frânge,
ca viermii-n cadavru ne ronțăie frica,
ne umplu speranța nimic și nimica
și lacrimă spală trotuarul de sânge...

iun.1990

Fonet himeric

Cum să te cânt sălbatică himeră?
Ce creangă poate ștreangul să ni-l țină?
Prin care fir de-adâncă rădăcină,
cu seva lui, pământul tot mai speră?!

Așa-i normal, groparul n-are vină;
hârlețul lui cu datina severă
aduce-n casă pâinea pauperă
și conjugala liniște deplină...

O lume-ntregă plânge pe morminte!
O lume de grovari se-ntoarce-acasă –
și-n nupțialie paturi, jurăminte

se svârcolesc ca din coșmar să iasă
tot alte generații ne-ngropate
ca un bandaj pe răni nevindecate...

Nostalgie și vitriol

de AL CISTELECAN

După cele câteva urme de cronologie lăsate pe ici – pe colo, **Niciodată liniștea** Doinei Alexandru (Ed. Dacia, 1994) ar fi un volum ce strânge creații ale ultimilor treizeci de ani. Nici această **lingă** desfășurare, nici secționarea lui în șase cicluri nu afectează, însă, impresia de unitate a scriiturii, chiar dacă e vorba de o unitate cu mare toleranță la mobilitate. Poeta se mișcă însă înăuntrul aceleiași sintaxe, mai agilă sau mai pioasă, mai melancolică ori mai patetică, aranjând temele în suite și atitudinile în arpegii, dar cumpănind diversitatea acestora în așa fel încât să nu atingă ruptura stilistică. Puținele poeme de tinerețe recutate în această selecție nu par, nici ele, anacronice, chiar dacă, la vremea lor, mizau pe un mai mare avânt imaginativ, cochetând expresionist cu impactul dintre candoare și un peisaj de ancestralități ușor răvășite: „Se mișcă dealul ca o prepeliță rănită/ sângărând în muri/ pășunile curg adormite la vale/ izvorând din memoria banilor// echinoxul se dăruie lucid/ între fructe și viermi, inegal/ pădurea de mesteacăn, umbră albă/ cea mai tăcută din păduri/ îndesește cu fiecare foșnet/ carnea în iepuri/ iar în rest – coace pe îndelete cărbuni// Astăzi simt că am destulă putere/ să apuc hamurile jupuite ale mestecenilor/ și să trag după mine pădurea“ (**Pădure de mesteacăn**). Acest imaginar cam emfatic, specific, de altfel, anilor '60 – de când datează și poemul. – se va potoli în restul poemelor, luând un drum mai ascetic și mai productiv liric. Melancolizarea atitudinii stilizează toate registrele poemului, străngându-le într-o confesiune ce tinde nu atât la debordanță și spectaculozitate, cât la acuitate. Confesiunile înseși sunt apoi legate în pachete și pachetele, după o ordonată tematică, aceste colete fiind ciclurile volumului.

Un prim pachet îl constituie, firește, lirica de exil, cu inevitabila ei nostalgie recuperatoare, dar și cu inevitabilul ei patetism. Nostalgia patriei se contrage într-un fel de mistică a limbii, trăită transfigurator și încărcată cu valențe sacre și mântuitoare: „în fiecare cuvânt al limbii materne/ să îți minte/ arde o candelă/ sau cel puțin un opaiț/ pentru cei care-au rostit înainte// cuvintele limbii materne/ sunt suple liane/ cu ele pendulezi/ în peștera ființei

tale“ (**Românește**). Dar nostalgia nu e, pentru Doina Alexandru, decât corectivul exasperării. Ea e un filtru care intensifică frustrările, dar nu un filtru care deformează. Patria nostalgică, suavizată de amintire, stă alături de cea alienată, de cea bântuită de maleficii. Poemele politice ale Doinei Alexandru stau în coada celor ale lui Mircea Dinescu și Ana Blandiana, conturând și ele un univers de coșmar ce se îndreaptă spre o apocalipsă grotescă: „.../ aici ceaușul cu minte de plod/ urcă biserici pe skating-board/ pustie e stâna, podgoriile pier/ oile dau lână de poliester// în spitale bătrâni cu surâsuri amare/ joacă zaruri cu pietre extrase/ din vezici biliare/ înlocuim de cincizeci de ani/ salata cu hârtia presată/ purcei cu guzani/ caii cu amintiri despre cai// Și nu ni s-a părut prea trist/ c-am inventat fără muștrări/ un înlocuitor de Crist// fără să observăm că între timp/ fuseserăm înlocuiți și noi/ cu legiuni docile de suplinitori...“ (**Moșia ceaușului**). Apostrofa iese și ea dintr-o iubire exasperată: „Popor cu profeți în exil/ popor de inși versatili/ cu copii proroci/ ignorați de părinți pisălogi/ eroii sunt plânși prea puțin/ e apă prea multă în vin“. Exaltările se transformă în dezamăgiri și speranțele decad în stereotipiile cinice ale istoriei: „Visam că va veni/ Împărăția Ta/ dar n-a plecat împărăția lor/ Prietenul lui Arpagic/ ne zâmbește și împarte fistic// Visam că va veni Împărăția Ta/ dar cupa s-a umplut cu vis/ el iar citește pe furiș ce-am scris// Incertă e ora în eclipsă de soare/ cresc dictatorii în incubatoare/ au scutece cu epoletă/ și botoșei croșetați de băieți/ Se repetă istoria după tipic/ aceleași isprăvi, dar cu «i» mic“ etc. O patrie exaltată de memorie se confruntă în poemele Doinei Alexandru cu una exorcizată, după cum poeta lucrează în pastelul nostalgiei sau în gravura politică.

Despărțite cu oarecare rigoare, atâta câtă era posibilă în interferențe, ciclurile sunt dispuse în așa fel încât ele să focalizeze asupra ființei și să se încheie cu o partitură confesivă personalizată. De la temele participative ale patriei, executate când melancolic, când grotesc, poemele alunecă spre cele ale ființei, cu o deschidere spre religiozitate – nu atât în variantă ferventă cât într-una consolatoare. Biografia sublimază în elegii franciscane de domesticire a morții, transformând fiorul într-o pură narcoză: „Cum îmblânzești căprioarele/ astfel decât apropiindu-te de ele/ treptat, pe liziera pădurii?...// Cum îmblânzești pasările/ altfel decât ispitindu-le cu grăunțe/ ori mimând împietrirea/ așteptând ca ele să-ți poposească pe umăr?...// Cum îmblânzești moartea/ decât apropiindu-te de ea/ ceas cu ceas/ câte un pas/ până la ultima zi/ până la ultimul pas“ etc. (**Îmblânzirea**). Confesiune alertată, din loc în loc, de o iubire exasperată, poezia Doinei Alexandru e, mai adesea, una de acuratețe melancolică. Nervii poetei se inflamează în partitura politică și se destind în cea confesivă, stingându-și para în nostalgie. Dar vitriolul turnat în tandrețe și în cerneala nostalgică nu e decât sensul negativ al aceleiași iubiri.

Despre un roman

de HORIA GÂRBEA

Am primit recent primele 25 de pagini ale unui roman scris de un autor din generația mea cu rugămintea de a-i da o părere despre ele. Intenția nu era aceea de a primi un răspuns în public, dar, trecându-i sub tăcere numele, cred că pot să mă refer la creația lui în fraze cu oarecare folos pentru el și pentru alții.

„Romanul“ colegului meu este un text care nu ar putea să fie încadrat ușor de cititorul obișnuit într-o specie anume. Scris la persoana întâi, el este un fel de jurnal al cuiva care scrie un roman fiind conștient că scrie un roman. Ideea nu este nouă. Abilitatea autorului de a produce un text literar este indiscutabilă. Mișcarea ideilor, umorul, (auto)ironia, referințele literare și parafrazele, scânteierea (uneori) a prozei îi dau dreptul să beneficieze de interesul unei părți a publicului. Dar al cărei părți?

De fapt de asta îi răspund prietenului aici și nu într-o scrisoare particulară sau printr-un telefon. Romanul despre care vorbim (paginile ce vor urma primelor 25 nu au cum să infirme, prin însăși logica lor de construcție, ceea ce spun) nu poate fi gustat decât de cititorul care „știe că autorul știe că scrie un roman în care naratorul știe că scrie un text care ar putea fi roman dacă se acceptă că romanul poate fi orice“. Unui cititor neintrodus în subtilitatea unei convenții de acest tip, textul nu i se va părea deloc palpitant. Ba dimpotrivă.

Inseamnă că autorul trebuie să renunțe? Nicidecum. El va trebui să accepte consecințele ce decurg de aici. Pentru că acceptându-le va fi, în primul rând, consecvent cu ideea sa. Multe romane, și nu dintre cele mai neînsemnate, poate dimpotrivă, au acest handicap: de a fi neinteligibile pentru un cititor al cărui nivel de inițiere în convențiile literaturii este inferior celui presupus din start de autor. Practic, mai ales la cultura și informația cititorului mediu de la noi, în momentul de față prozatori ca Thomas Mann, Hesse, Kafka, Huxley, Joyce (pentru a nota câteva repere maximale) sunt inaccesibili pentru 95 la sută din public. O afirm cu toată răspunderea și cu siguranța că nu greșesc!

Nu mai vorbim despre literatura occidentală postbelică sau chiar despre literatura noastră postbelică (în manifestările ei mai rafinate).

Ce are de făcut autorul nostru? Dacă aș îndrăzni să-i dau un sfat, acela ar fi de a încerca să scrie astfel încât, măcar la un anumit nivel, cartea lui să poată fi receptată de un public cât mai larg, chiar dacă priceperea aceasta ar fi foarte limitată în raport cu complexitatea intențiilor sale. Și i-aș da aici exemplele lui Márquez care a reușit acest lucru în „Un veac de singurătate“ sau Eco izbutind în „Numele trandafirului“ și ratând în „Pendulul lui Foucault“ sau al lui Llosa din „Mătușa Julia și condeierul“.

În cazul concret al romanului al cărui început l-am citit, lucrul acesta nu se mai poate pentru că îi lipsesc (programatic) două elemente fără de care cei 95 la sută (spre 99) dintre cititori nu pot fi „prinși“: acțiunea și personajele. Presupunând, și trebuie să presupunem, că romancierul nu are nici un moment în vedere succesul de casă, el trebuie să-și vadă hotărât de treabă, ținând strict scopurile sale estetice. El trebuie să fie convins că dacă azi, în România, un anume Hesse, necunoscut încă, sau un anume debutant J. Joyce ar veni cu niște „căramizi“ intitulate „Jocul cu mărgelile de sticlă“ sau „Ulise“, editurile i-ar respinge net pentru a nu da faliment, iar dacă totuși i-ar tipări cu ajutor de cine știe unde, cititorii i-ar refuza îngroziți pe simplul criteriu dimensional, căci volumele lor nu s-ar putea deschide pe genunchi în metrou.

Dacă, totuși, prin absurd, i-ar citi și elogia cineva, ar fi un număr cuprins între unu la sută și unu la mie dintre potențialii lectori adică, de fapt, singurii care contează în materie de literatură ca și de orice altceva.

Literatura română în Italia: Gino Lupi

1. Gino Lupi, *Romania antica e moderna, ausgewählte Beiträge zur Geschichte und Kultur Rumäniens*, Herausgegeben von Luminița Fassel und Rudolf Windisch, Würzburg, 1994, 382 p.

2. M. Zăciu, *Profiluri italiene: Gino Lupi*, în vol. *Glose*, Cluj, 1970, p. 223.

de MIRCEA ANGHELESCU

Recenta apariție a unui volum din studiile și articolele profesorului Gino Lupi, în prestigioasa serie „Balkan-Archiv” a editurii A. Lehmann din Würzburg (volumul e îngrijit de doi româniști din Germania, Luminița Fassel și Rudolf Windisch), readuce în atenția noastră figura unui distins cercetător italian al literaturii, limbii și istoriei românești, prea repede uitat în pofida unei activități neobișnuit de vaste în slujba unei culturi căreia i-a dedicat cele mai ample eforturi și cei mai mulți ani ai unei vieți îndelungate și rodnice.

Născut la 23 decembrie 1892, într-o familie de profesori din Bondeno, în provincia Ferrara, Gino Lupi s-a îndreptat mai întâi către studiile de germanistică, pe care le-a urmat între 1913 - 1918 la Universitatea din Frankfurt am Main. După război, stabilit la Milano ca profesor, Gino Lupi începe să-și lărgescă aria preocupărilor cu noi domenii filologice, destinate să nutrească o insașiabilă curiozitate intelectuală care l-a purtat de la studiile de romanistică din perioada universitară (franceză și spaniolă) la cele de anglistică, apoi de orientalistă, de esperanto și, în fine, ca un rezultat indirect al prieteniei străne încheiate cu poetul Aron Cotruș, aflat pe atunci la Milano ca atașat de presă, la studiile de romanistică. Ele nu sunt singurele care se pot reține dintr-o viață foarte lungă și activă (Gino Lupi moare la 20 octombrie 1982), căci bibliografia sa enumeră contribuții în toate domeniile de care s-a apropiat: a colaborat cu articole și sinteze despre literaturile spaniolă, engleză, americană, persană și turcă la numeroase enciclopedii italiene și în privința poeziei persane de pildă a dat și câteva studii substanțiale, despre Firdousi sau „poetul astronom” Omar Khayyam. Cele mai multe și cele mai importante contribuții sunt însă în domeniul culturii române, al istoriei și limbii în primul rând, cum este de pildă conferința inaugurală a lectoratului de limbă și cultură română de la Universitatea din Milano, pe care Lupi o ține la 16 decembrie 1931 despre originea românilor și problemele limbii acestora (textul, *L'origine dei Romeni ed il problema della loro lingua*, este retipărit în volumul menționat mai sus), și ele sunt încununete în 1949 prin publicarea unei apreciate *Grammatica della lingua romena*; studiile de literatură, care vor duce și ele în cele din urmă la apariția unei sinteze personale în acest domeniu (o *Storia della letteratura romena*, apărută în 1955 la cunoscuta editură Sansoni), au urmat și ele curând.

Aceste studii de literatură, a căror publicare este favorizată de existența unor reviste dedicate raporturilor literare ale Italiei cu țările din răsăritul continentului (*L'Europa Orientale*, *La Rassegna italo-romena* ș.a.), au în general aspectul unor mici monografii de autori sau de teme și-i facilitează cercetătorului acumularea unui material util pentru viitoarea sinteză, a cărei

idee se maturizează probabil în acest timp: despre N. Filimon, despre romancierul și nuvelistul Damian Stănoiu, care pendulează între experiența vieții monastice, văzute de un spirit țărănesc, și cea a orașului mic burghez, a mahalalei, despre romanele veriste ale lui Rebreanu sau proza lui Agârbiceanu. Considerând că „l'orientamento della letteratura è sempre lo specchio fedele delle caratteristiche di un'epoca e di un popolo” (cum spune el în prima pagină a monografiei dedicată lui D. Stănoiu în 1940), Gino Lupi își formează treptat, prin mijlocirea literaturii dar și prin repetate călătorii în țară, o imagine de ansamblu asupra poporului și spiritului său, asupra culturii românești și a tradițiilor care o guvernează, astfel încât comentariul său cuprinde progresiv elementele de substanță ale tabloului general, nu numai pe cele superficiale, încifrate în manifestări trecătoare sau puțin semnificative. De aici și o anumită originalitate a judecăților și caracterizărilor, necăutată și discret exprimată de un autor sobru în general, trăsături vizibile încă din studiile sale de popularizare, cum ar fi mica monografie pe care Gino Lupi o dedică în 1946 lui Vasile Alecsandri. Fără să insiste asupra opiniei sale, care vine în contradicție cu linia inaugurată prin Ibrăileanu, prețuitor în primul rând al prozei lui Alecsandri (o va afirma însă mai ritos în *Storia della letteratura romena*), cercetătorul italian explică pentru ce consideră pastelurile drept opera sa poetică majoră, „forma nuova di poesia e nella letteratura romena e nello stesso Alecsandri” (p.75), „c'è tutto il temperamento dell'Alecsandri, amante del benessere, della quiete, ma presso anche spesso dalla nostalgia di paesi caldi, dei viaggi in luoghi pittoreschi e veri” (p.76): „con questi pastelli l'Alecsandri si afferma veramente poeta anche dal punto di vista puramente artistico. Egli ora sa misurare e contenere la sua facilità alla versificazione, cha ha dato alle composizioni precedenti il difetto della prolissità e qualche volta della trascuratezza. Ogni argomento è trattato in breve, spesso racchiuso nei giri di quattro strofe. L'equilibrio ritmico dello svolgimento delle parti e sempre osservato... I vocaboli sono scelti... Così l'Alecsandri in queste composizioni, pur riuscendo a mantenere una apparente semplicità e facilità di versificazione, per cui risulta il poeta spontaneo della natura, è in realtà un classico, per l'equilibrio della forma, la serenità spersonalizzata delle descrizioni, la scelta accurata delle espressioni e dei vocaboli” (p.83-84); sau, mai departe, pentru ce consideră *Boieri și ciocoi* drept vârful unei creații comedice grafice care a însumat atâtea alte mari succese: „*Boieri și ciocoi* è la commedia più riuscita, anzi, si può dire, la sola vera commedia organicamente concepita ed attuata” și, în pofida unor reminiscențe demonstrate din teatrul lui Augier, „lo spirito che anima la commedia è puramente romeno, romeni nell'anima sono i personaggi migliori e la società romena della metà dell'ottocento è rappresentata con la massima fedeltà (p.115 - 116).

Cele mai semnificative din acest punct de vedere sunt însă lucrările sale de sinteză, *Storia della letteratura romena*, deja amintită, și *Novecento letterario romeno*, apărut în 1965. Prima, ca atâtea alte istorii literare românești

scrise de sau pentru străini, nu se ocupă decât de perioada modernă, adică de după 1800; dar ea se bazează - spune autorul într-o scurtă prefață - pe o lectură aproape completă și directă a operelor discutate și aceasta a dus în general la judecăți originale, cum originală e în mare parte și periodizarea și împărțirile utilizate pentru a grupa o materie încă în discuție.

Pe de altă parte, întrucât „literatura unui popor străin rămâne de neînțeles fără referiri la geografia și istoria sa”, el a precedat capitolele mai importante cu prezentări de istorie politică și culturală.

Deși materia se suprapune aproape identic peste aceea a *Panoramei* lui Basil Munteanu, planul și viziunea cărții lui Gino Lupi sunt însă altele: lăsând la o parte pe romantici, care nu apar la Munteanu, Gino Lupi consideră clasică perioada sfârșitului de secol, în timp ce predecesorul său o vede sub unghiul renașterii, în cuprinsul căreia dă atenție deosebită apariției romanului (ca și mai târziu, în perioada interbelică); autorul italian plasează scriitorii sub unghiul curentelor ideologice și revistelor, în timp ce cel român îi separă mai degrabă pe criterii stilistice etc. Sunt, desigur, inevitabile coincidențe de opinii și viziuni (Alecsandri ca poet de tranziție), dar în general Lupi are poziții foarte personale și nu fără interes: romanele lui Cezar Petrescu suferă de prolixitate, Sadoveanu este esențial în *Hanu-Ancuței*, „unde realul și fantasticul se topesc perfect într-o vânturare învățată de boieri, țărani, negustori, demoni, călugări și haiduci, învăluți în nostalgia poetică a unui trecut legendar”, studiile lui Călinescu despre Eminescu sau Creangă sunt „discutabile”, teatrul feeric al lui Eftimiu, deși „amintește de Rostand și Maeterlink, este esențialmente românesc în materie și spirit”, Brătescu-Voinești e „un romantic al cărui romantism e moderat de un just realism... ultimul dintre reprezentanții aceluia secol XIX care a dat la noi pe De Amicis... sau pe Marino Moretti...”, „ultimul discipol al lui Maiorescu” etc. etc.

Cartea despre literatura secolului nostru, scrisă imediat după istoria literaturii și amânată din cauza unor nenorocite aventuri editoriale, este - cum observa acum mai mult de un sfert de veac profesorul Zăciu în singurul articol dedicat în țară acestui merituos cercetător al literaturii române - în primul rând o adunare și o sistematizare de foarte prețioase date bibliografice cum n-a făcut nimeni până atunci, nici de atunci încoace, nici o altă cercetare înlesnită de posibilități indiscutabil superioare, cu bibliotecile din țară; textul critic propriu-zis este alcătuit mai degrabă din fișe de dicționar, în general corecte, care se aglutinează în capitole potrivit unor afinități mai mult de natură psihologică a autorilor.

Așa cum reiese din prefața și din aparatul ediției îngrijită de Luminița Fassel și Rudolf Windisch, moștenirea regretatului românist, manuscrite, cărți și întreg fondul documentar aferent, se află acum la Biblioteca Română din Freiburg. Nu mă îndoiesc că de aici s-ar putea alege material pentru un volum reprezentativ care să fie tipărit în țară, în afara altor texte care trebuie puse la contribuție.

Născuți vinovați

de MARIAN POPESCU

Recenta premieră a Teatrului LEVANT, condus de actrița Valeria Seciu, cu piesa **Pelicanul** de August Strindberg, devine, în regia Cătălinei Buzoianu, un comentariu actual al dialecticei relații părinți-copii. Spectacolul a fost prezentat într-un spațiu neconvențional, la Sala Dalles, de fapt, într-o încăpere enormă, cu pereți din cărămidă arsă, spectatorii fiind așezați pe latura lungă a paralelipipedului care era întregul spațiu. Interiorul unei case în curs de paragină, după moartea tatălui, este populat cu câteva obiecte sugerând spectrul mizeriei mai degrabă decât crepusculul unei bune stări. O sobă metalică, al cărei burlan se pierde în înaltul tavanului sălii, o oglindă pe un perete, un scaun-balansoar, loc central al casei, dependințe sugerate la parter sau la etaj (ascunse de mari folii de plastic), un scrin în a cărui ascunzătoare este găsită o scrisoare a tatălui către fiu în locul testamentului căutat cu

febrilitate de mamă, toate acestea conturează elocvent tragismul unei lumi a copiilor, fiul și fiica, inapți pentru speranță, pentru viitor. Spectacolul Cătălinei Buzoianu are forță – și, desigur, interpretarea Valeriei Seciu este remarcabilă, ca și aceea a lui Vlad Zamfirescu și Oana Tudor, în rolurile celor doi copii – dar trimite și spre o chestiune a contemporaneității românești: generația părinților este în întregime inocentă în ceea ce privește soarta copiilor lor de azi?

Oricât de sumbră, lumea lui Strindberg nu este una istoricizată, bună de pus la muzeu. Personajele celor doi tineri expun evident lipsa de speranță: fiica, abia căsătorită cu amantul mamei sale, este sterilă, iar fiul, student, este deja foarte bolnav. Foamea și frigul, rezultate ale mizeriei actuale ale familiei, sunt adesea evocate în piesă așa încât o paralelă – care a mai fost făcută în comentariile despre decembrie '89 în

România – cu motivația privind sacrificiul tinerilor „Revoluției române” nu poate fi evitată. La fel cum nu poți escamota relația dintre tirania părinților și izbucnirea copiilor care, în spectacol, determină moartea mamei, incendiul casei.

Ceea ce nedumerește în finalul spectacolului cu **Pelicanul** este faptul că, după ce copiii mor, regizoarea resimte – poate în mod ironic? – necesitatea de a construi o mică scenă în care copiii învie și spun că e nevoie întotdeauna de părinți. Finalul – chiar ironic sau grotesc – pare „lipit” din alte considerente decât cele artistice. Similitudinile evocate mai sus cu marea problemă – una între altele – care este una morală a României de azi nu sunt gratuite cum ar părea la prima vedere. Dincolo de substratul politic al schimbării de regim în 1989, substratul uman, cu marile vinovații care încep să apară timid la iveală, este teritoriul unde enigmele se descifrează mai greu. Copiii, în piesa lui Strindberg, pun în clar întrebarea privind responsabilitatea părinților lor. Ca și cum ei ar fi fost născuți vinovați!

În ciuda marilor gesturi de reconciliere (vezi America-Japonia, Germania-Polonia sau Papa Ioan Paul în Cehia), va fi întotdeauna cel mai greu lucru din lume pentru un părinte să recunoască în fața copiilor săi că e vinovat. Căci, se știe, istoria copiilor începe cu aceea a părinților. Vom fi întotdeauna **fiul lui și al sa fiica lui și a**. Tot așa cum o biserică e din piatră sau din lemn.

Pelicanul, la Teatrul LEVANT, este unul dintre foarte puținele spectacole care provoacă astăzi în teatrul românesc un comentariu al actualității noastre.

cinema

Filmul și armele

de MANUELA CERNAT

Născut dintr-o năstrușnică armă – pușca fotografică – cinematograful este, de o sută de ani încoace, martorul sfâșietorului joc de-a pacea și războiul care, fără răgaz, ne sfâșie planeta. Măceluri mondiale sau regionale, revoluții, contra-revoluții și tele-revoluții, invazii frățești, pacificări bestiale, purificări etnice, holocausturi brune și holocausturi roșii, lovituri de stat și lovituri de palat, atentate de stângă și atentate de dreapta, bolșevism și fundamentalism, fascism și comunism, dictaturi militare și dictaturi civile, pe scurt, absurdul ridicat la rang de lege în timpul fără de lege al suspendării păcii, democrației și libertăților fundamentale, toate au imprimat pe peliculă imaginea unei umanități crucificate, pendulând patetic între conștiință și instinct.

Mobilizat în tranșeele războaielor încă din primii ani de existență cinematograful a infirmat sec milenarul și până atunci necontestatul dicton „inter arma silent musae”. Îi va fi fost hărăzit celei de a șaptea arte să se desfășoare printre tunuri și șrapnele, printre bombe și katiușe, printre cocktailuri Molotov și baricade. Incorporate pe frontul propagandei, cinematografiile naționale s-au arătat soldați disciplinați. În dureror de lungi răstimpuri Istoria Filmului se identifică cu Istoria conflictelor militare. Și după jumătate de secol de pace armată în Europa, amintirea ororilor trecute încă bântuie obsesiv ecranele. Dacă admitem ideea lui Herbert Marcuse, și recunoaștem că menirea artei este să

confrunte omenirea cu visele pe care le trădează și cu crimele pe care le uită, atunci înțelegem de ce filmele stau pavază păcii vorbindu-ne despre război. Mai cu seamă într-o lume ca a noastră, clădită pe fragile echilibre de forțe și mereu amenințată de pojarul conflictelor zonale, cinematograful în haină militară rămâne un mereu util memento. Când Bosnia, Transnistria și Cecenia rămân tot atâtea răni deschise pe trupul continentului, imaginea de film ne îndeamnă să nu ne pierdem memoria și conștiința, să nu rămânem nepăsători și indiferenți. Iar într-o țară ca România, după cincizeci de ani de istorie mutilată și falsificată, are datoria să restituie neamului istoria cea adevărată cu luminile și umbrele ei, cu eroii și trădătorii ei, cu martirii și torționarii ei. Documentele zăvorâte de atâtea amar de vreme în arhive și bunkere secrete precum și filmele militare ale celor două conflagrații mondiale se cer imperios reintegrate circuitului public. Este o datorie de onoare pe care primul Festival Internațional al Filmului Militar desfășurat la București în luna mai, în cocheta sală a Cercului Militar, și-a asumat-o cu eleganță.

Mărturisesc că m-a emoționat nespuse gestul armatei române de a-l omagia pe părintele cinematografului românesc, Paul Menu, programând în deschiderea maratonului de imagini **Parada de 10 mai** filmată de el în 1897 pe Calea Victoriei. Omagiul adus operatorului Paul Menu poate fi citit și ca un salut cu mâna la chipiu adresat pesonajului central din acest

neprețuit incunabul al documentarului european: regele oștean Carol I, învingător în războiul de neatârnamare și făuritor al României moderne. Așa cum inspirat afirma, într-un recent articol, un distins și pasionat istoric al filmului nostru, colonelul Viorel Domenico, „dincolo de competiția valorilor și propunerea unei ierarhii, orice festival este și o formă de rezistență împotriva uitării” (s.n.).

Cuprinzându-ne sub mângâietoarea și tulburătoare vibrație a unui arc peste timp, imagini de odinioară și imagini de azi, imagini ale unui trecut recuperat și imagini ale unui prezent devenit de-acum istorie prin întipărirea lui pe peliculă dar pulsând încă de viață, ne-au oferit certitudinea unei benefice continuități. De la **Parada de 10 mai 1897 la Întoarcerea Eroului necunoscut** (produs de Secția TV a Armatei Române), realitatea uniforme militare pe ecran a impus același simbol al demnității naționale și al marilor tradiții.

În rest, aproape toate filmele competiției, fie câștigătorul Marelui Premiu **Vecernii Siciliene** (Italia), fie **10 luni din viața ta** (Franța) au mizat pe implicarea armatei în aceste binecuvântate vremuri de prelungită pace, în misiuni umanitare: salvare a mediului planetei, a populației civile în orice împrejurare critică, de la catastrofe naturale și accidente de tot soiul la combaterea tentaculelor rețele ale crimei organizate și a corupției instituționalizate.

Din nefericire însă, nu peste tot este pace. Ne-au amintit-o reportajele din infernul de la Sarajevo. Ne-a amintit-o mai ales, cu cutremurătoare disperare, basarabeanul Ion Bujor, în curajosul său **Masacru la Tighina**. Un război uitat și ignorat de Europa și de restul planetei, o populație românească martirizată, Ilie Ilașcu, un erou sacrificat de interese trans-continentale. Imagini greu de îndurat ne-au silit să ne plecăm frunțile cu respect, apăsați de o tragică neputință în fața mărturiei unui cineast care deplânge cu lacrimi de sânge soarta neamului gârbovit pe mai departe sub cizmă străină. Oh, Basarabie a sufletului nostru, cum de ne rabzi și ne ierți uitarea?

Maestrul tăcut

de CORNELIU ANTIM

revistă a operei artistului, cu precădere a celei din ultimii doi-trei ani, fapt care, în viziunea organizatorilor, are menirea să indice vitalitatea de excepție a pictorului, suplețea concepției sale plastice și austeritatea aproape monahală a rostirii sale artistice.

Nefiind ceea ce astăzi se obișnuiește a se numi „show man“, Ion Popescu-Negreni pare un demodat, o ființă nutrită din molcomie și calmă contemplare, cu instincte așipite și reverii bucolice. Este drept că acestea par să fie atributele dominante ale personalității sale creatoare. Este, dacă vreți, hlamida înțelepciunii lui artistice, a rezistenței sale în fața ritmurilor agresive și ale non-normalității. Este răspunsul său statornic la falsele interogații ale imposturii în căutare de poteci nebatute și aventuri experimentaliste. Ion Popescu-Negreni este, prin pictura pe care ne-o oferă azi, **maestrul conciziei expresive**. Este un virtuoz al mijloacelor simple, performanțele sale în a umple un spațiu doar din câteva trăsături de penel într-o singură gamă de culori fac dovada unei experiențe artistice ajunsă la stadiul sintezelor extreme. Un „ochi“ deprins să extragă din „peisaj“ valorile expresive și semnificative cele mai sensibile, iar în planul culorii, dominantele cele mai armonioase și mai calde. În viziunea pictorului, lumea este o reuniune de forme repetabile în variante infinite,

fie că se referă la mediile geologicului, botanicului sau zoologicului. Negreni spune, însă, acest univers extraordinar sale lecții de citire artistică, care are, în același timp, și rigoare și vibrație sensibilă, și efuziune romantică și detașare intelectualistă, și severitate a formelor, dar și răscolitoare profunzimi ale ambiției cromatice.

Într-un fel, pictura lui Negreni are neajunsul că este prea egală cu sine. O linearitate de om normal, care vede și simte nuanțat, dar niciodată descriptiv, dinlăuntrul universului real. Asta nu l-a împiedicat să-și afirme de la început timbrul propriu, individualitatea creativă pregnantă, dar nu scandalosă. Epatările teribiliste l-au amuzat întotdeauna, le-a privit și le-a tratat cu bonomie, dar nu a crezut și în perenitatea lor. Geniul său, ca și al atâtor alții asemenea lui, constă în a-și exprima cu toată sinceritatea bucuria trăirilor artistice, absoluta rostire a sinelui. Ceea ce a și făcut de-a lungul întregii sale cariere artistice.

Neabătându-se de la această conduită esențială a vocației sale artistice, crezul său estetic devine astfel și unul moral. Cei ce au înțeles acest lucru au înțeles și umanismul generos al picturii sale, cordialitatea raporturilor dintre artist și spațiul obiectiv al cercetării sale artistice. În sfârșit, o formă de spiritualitate pentru care este mult mai importantă lumea, decât cuvântul care o înveșmântă.

Nu știu ce porniri ingrate, sau doar atatstăpânitoarea indiferență ne împinge adesea în vina de a ne descoperi contemporanii – cei în stare să ne bucure și să ne reprezinte – doar după ce dispar dintre noi. Ne plac mai mult, se vede treaba, comemorările și parastasele culturale, ochirile retrospective, pentru că ele nu ne mai angajează cu nimic față de cei vii, ba ne mai și împopoțonăm cu galoanele de descoperitori ai măreției uitate a elorlalți!

Într-o asemenea situație se află, încă în imediata noastră vecinătate, tăcutul maestrul al penelului, **Ion Popescu-Negreni**. De aproape șase decenii străjer în imperiile culorii. Prezent ca un soldat la datorie mereu în fața șevaletului, singura redută pe care nu a trădat-o și nu a părăsit-o niciodată. Galerile „Calderon“ și-au propus un gest recuperator semnificativ, menit să tulbure nedreapta „liniște“ așternută de mai multă vreme peste creația acestui important exponent al picturii noastre contemporane.

Expoziția s-a vrut o concentrată trecere în

dan bodea

Triumf

Trebuie să pier.
Să mă mistui în cămașa
peștelui
Purtat în butoaie spre piață...
Obosit de prea plinul apei
sunt vândut...
Tocat, mestecat, azvîrlit prin
adâncuri...
R nasc pe șuvoaiele Cuvântului
Pentru a luneca sub razele
Soarelui –
Înviere, înviere, înviere,
Schingiuire a morții.

Prezența

Cuvântul a zămislit acest univers
De aceea bogățiile noastre sunt
nestinse aici.
Focul lui arde, pentru a arde dincolo
De aprinderea stelelor, pe pâraiele
curgerii nopții.
Cuvântul a încheșat acest palat
Pe coridoarele căruia ne plimbăm
Întru admirare, căutare, cântare de
mulțămire,
Dar, o plasă hidoasă încearcă s-adune
fulgerul ce retează.
Capul slăbănogului trecător
mângâiat
și spălat pe obraji

De rouă – minunat covor întins pe
câmpie.

Am greșit și am primit picur
etern din pomul
Iubire.

Atâta frumusețe pictată-n copacii
ce-s rugă spre boltă.

Atâta blândețe întrupată în mișcarea
mioarelor în zăvoi,

Atâta forță întrupată-n pieptul
muntelui străjer al
câmpiei

Cunună a văii în care
se zbenguie peștii.

Peste tot noi cei înfășurați în haină
sfântă de lut

Lumină să punem în lămpașul
plimbării și cercetării

Lumină aprinsă din marea lumină ale
cărei raze ne grăbesc
mișcarea.

Retragere

Năprasnic cădeau pietre...
Piatră peste pietre...
Pământul se trăgea spre esență
Neîndurînd bicul să lovească
Pântecul, în care s-au zămislit patimi,
poftă,
Dar și IUBIRE, LUMINA,
FRUNZA PE CRESTE.

mircea șoncuteanu

Cuvintele

L-au ales!... I-au ales!... S-au
străpuns cu Iubire, el Mirele
Primordial și Domnul lor spre
veșnicire...

L-au ales!... I-au ales!... din Țara
de Lacrimă a Doinire, de unde mai
suntem și azi...

EMINESCU – veșnică POE-
STRE!...

O poveste lugubră

„Aici e frig. Frig de cel prezent.
De cel ce a fost și de cel de va veni.
Aici e frig. Frig de-a binelea și otova.
E frigul cel mai cumplit, frigul de
frică!“, mi se mărturisea dărdăind
omul de lângă mine.

I-am replicat șugubăț:

– Aruncă peria!...

Omul a părut că-și amintește
ceva. Încurajat, am supralicitat:

– Aruncă și...crema de ghete!

În fine, omul a zâmbit imper-
ceptibil. L-am înbărbătat:

– Acu' parcă mai merge, nu?!?!
Dar clipa de basm se sfârșise.

Irecuperabil, omul de lângă mine mi-
a răspuns privind undeva, aiurea:

– Acum, ce-o să mă fac fără
lustru?!

Deturnare de fonduri

De-a lungul asfaltului, câțiva
oameni săpau gropi.

– Doamne, ăștia au înnebunit,
cum să plantezi copaci în bitum!...

Dar ei implantau stâlpi, stâlpi pentru
fire văzute și mai ales nevăzute, fel
de fel de legături, de relații, de con-
tacte, sublegături, subrelații, directe,
indirecte, convergente sau adiacente
– un hățîș perfect democratic din care
să-ți fie imposibil să scapi.

– Ce se întâmplă? am scăpat eu
un strigăt de groază, și ei s-au
năpustit spre mine amenințător:

– Configurăm structura
viitorului!

– Îndurare, am mai apucat să
îngaim, eu credeam că vreți să
plantați copaci!

Și nu m-am trezit decât pe lumea
cealaltă, unde un împielit îmi
dădea, ca unui nou-născut, palme la
cur, strigând cât îl încăpea ecranul:
perfect bărbătesc!...

Catherine Durandin (Franța)

În 1992, la Iași, era lansată în prezența autoarei versiunea românească a unei cărți care cu doi ani înainte fusese deopotrivă prizată de echipa internațională a specialiștilor în Europa de Est și de publicul de toate zilele – mofturos și răsfățat de scriitori – al librăriilor franceze: *Nicolae Ceaușescu, Verités et mensonges d'un roi communiste* (casa editorială Albin Michel, Paris). Câtva timp mai târziu, autoarea relatează cu haz circumstanțele aiuritoare ale acelei lansări. Cartea - apreciată de presa franceză pentru abilitatea de a despărți apele realității de cele ale ficțiunii, într-o chestiune atât de controversată - autoarea ei și dl. Gilles Carassot, atașatul francez pentru cooperare culturală care o însoțea, au devenit protagoniști fără voie ai unui inedit scenariu suprarealist, în care totul se întorcea în inversul său. Volumul (redus de criza de hârtie la proporții minuscule și având pe copertă efigia dictatorului) părea, în mâinile trecătorilor

ieșeni din Piața Unirii, un fel de manifest peceerist-ceaușist; editura particulară pentru care volumul fusese tradus pe nerăsuflăte era, de fapt, un fel de prăvălie mixtă - de delicatose culturale ca și culinare; privit din afară, evenimentul în sine avea alură de miting; iar în final, patronul și-a îmbiat musafirii, arătând către rafturile cu de toate: Vă putem servi cu ce doriți...

Dar cine este, de fapt, Catherine Durandin? În doar câteva cuvinte, șefa departamentului de limba și de civilizația României de la I.N.A.L.C.O. (L'Institut des langues et civilisations orientales) din capitala Franței, abilitată să conducă doctorate în domeniu; expert pentru probleme românești al guvernului francez; în fine, o curea de transmisie a relațiilor culturale franco-române, făcând cu hârnicie o indispensabilă navetă pe ruta București (sau, după împrejurări, Timișoara, Iași, Galați etc.) - Paris. (Monica Spiridon)

VIOLONCELUL VICTORIEI

Pe Boulevard de la Rivière, nu departe de Circul Rotund și de Spitalul Lacan, soarele strălucea deasupra curții interioare a unei clădiri vechi în stil Napoleon III. Curtea nu opunea rezistență, etalându-și praful fin și se juca de-a fericirea recitând litanii despre soarele care strălucește și va străluci. Un cal, o trăsură, o portăreasă din ziua de azi, orice putea apărea. Portăreasa a ridicat perdeaua din dantelă sintetică, mirată să-l vadă pe doctorul Lattet la ora dejunului, oră când se termina vizita la Spitalul Lacan. Doctorul Lattet își susținea soția care se clătina pe pietrele inegale ale curții. Portăreasa a lăsat să cadă perdeaua. Mușcatele din ghiveciuri, cu petalele lor cărnoase, străluceau pline de viață în mijlocul fațadei la etajul întâi. Fereastra salonului era deschisă. Doctorul Lattet a auzit o melodie pe care de obicei nu o putea auzi la acea oră târzie a dimineții, o melodie care nu era decât o gamă la saxofon pe care o repeta fiul mai mare al vecinilor.

Ziua a trecut ocupată cu diverse demersuri - în ce-l privește pe doctorul Philippe Lattet. Anestezistul de gardă pe care ochii săi albaștri îl țineau în alertă, l-a așteptat în zadar să se întoarcă. Bolnavii adormeau și se trezeau, neștiind că nu degetele celebrului Lattet erau cele care pătrunseseră în circumvoluțiile creierului lor. Lattet a fost interogată timp îndelungat la Școala militară. Serviciile de informații ale DST l-au contactat printr-un apel direct în biroul generalului - director. Lattet nu le-a fost de mare ajutor: era incapabil să numească amănții cumnatei sale. Lacună gravă, pentru că nu putea fi vorba decât ori de un accident, ori de o crimă pasională. Marie era foarte discretă în ce privește viața sa personală. Ținea familia într-un spațiu ferit, se întâlnea cu ai săi de Crăciun, de revelion și pe malul mării pe cincisprezece august, de ziua ei. Era fidelă acestor două date. Era foarte ocupată, părea că lucrează mult și că-și urmează cu hotărâre cariera universitară. Preda literatura franceză în Picardia și candida pentru un post la Paris: legătura sa cu Dulac, dacă exista vreuna, a sugerat Philippe Lattet, trebuia să o ajute în această direcție. Scria și publicase la o editură bună o lucrare de referință despre autorul său preferat, Stendhal.

Philippe Lattet nu știa că lucrarea fusese tradusă în Statele Unite. S-a arătat vexat de faptul că Marie omisese să-l informeze.

Detaliul acesta despre traducerea cărții lui Marie de către un academician din Middle West, membru al unei asociații de prietenie Franța - Statele Unite, a atras atenția directorului adjunct al DST.* Directorul tocmai fusese concediat, nu fusese numit un înlocuitor, deși zvonurile

conduceau spre câteva personalități deja presimțite. Directorul adjunct nu a vrut să insiste asupra acestei informații care ar fi putut conduce spre o pistă periculoasă: unele filiere erau „extrem de riscante“. Or, directorul adjunct se menținea în limitele unei conduite prudente și se mulțumea cu îndrăzneala de a fi perseverent. Uniformitatea stărilor sale de spirit și seninătatea sa fuseseră remarcate drept fapte pozitive. Ministrul Apărării, care pretindea că iese în evidență făcând-o pe colericul redutabil și furios, revendica monopolul stărilor de spirit guvernamentale.

Marie a avut privilegiul, fiind provizoriu integrată în corpul Școlii militare, să fie transportată la Spitalul Val-de-Grâce. A fost depusă la morgă. Philippe Lattet nu a cerut autopsia. Diagnosticarea cauzei decesului fusese rapidă. Impactul glontelui, efectele imediate ale acestui impact nu puteau fi contestate.

Spre sfârșitul după-amiezii, câteva piste se profilau. A reieșit în primul rând că acest caz trebuia mușamalizat. Ambasada Statelor Unite urmată de cea a Braziliei telefonaseră imediat la Ministerul de Externe și la Ministerul Apărării în acest sens.

Galot, ministrul Apărării, a rămas perplex. Timp de zece minute s-a plimbat prin birou cu mâinile în buzunarele vestonului, cu fruntea încrețită, cu privirea sumbră, străduindu-se să imite alura lui Bonaparte pe care și-l alesese ca model încă din timpul fragedei sale copilării laborioase. Galot se simțea prins într-o capcană. Crima aceasta nu-l interesa; o poveste legată de femeie nu era la înălțimea preocupărilor sale. El lucra la un nivel care îi interzicea să se coboare la nivelul faptelor diverse. Se simțea cu atât mai încolțit cu cât anii de militantism răsunător într-un partid de stânga îi confereau o reputație cultivată cu grijă de om al dreptății și clarității. Unul dintre consilierii săi, îndrăznind să-i treacă pragul biroului, l-a găsit într-o stare de meditație sumbră.

Consilierul a știut să găsească cuvintele care liniștesc sufletele însetate de adevăr: era de ajuns să facă apel la retorica iezuită.

„Domnul ministru avusese oare intenția să-i înșele pe francezi?“

„Oh! Nu, sigur că nu“, a răspuns ministrul.

„Atunci“, a continuat consilierul, „nu mințiți din moment ce intenția dumneavoastră nu este de a înșela.“

Ministrul, plin de curaj, a refuzat să-i primească pe ziariști.

Pe la ora optsprezece lucrurile păreau că se aranjează. Ministrul Galot își bea paharul de martini așteptând ca secretara sa preferată să-i anunțe sosirea soției pentru a merge să asiste la

premiera noului spectacol de la Circul Rotund, defilarea elefanților pe uvertura la opera lui Verdi „Forța destinului“. Marie se odihnea la rece. Presa a dat publicității un comunicat laconic în legătură cu accidentul care avusese loc în curtea de ceremonii a Școlii militare.

Un deputat care se împotriva prezenței străinilor pe pământul Franței i-a telefonat doctorului Lattet întrebându-l dacă nu dorea să se adreseze Adunării Naționale cerând elucidarea motivului pentru care guvernul francez tolerează prezența unui ucigaș brazilian pe pământul francez. Philippe a mulțumit: familia dorea liniște și întoarcerea la viața normală. Philippe a explicat că, în calitate de medic, nu putea amesteca moartea cu politica.

Numai în momentul când a închis telefonul Philippe a început să înțeleagă amploarea dezastrului.

Isabelle își petrecuse după-amiaza singură, acasă, pe Boulevard de la Rivière. Nimeni nu știa cu ce se ocupase. Ea pretindea că dormise, ceea ce nu i se potrivea.

Seara, pe la ora opt, doctorul Lattet a chemat-o pe fiica sa Aude care citea în camera sa și a anunțat-o că Marie murise. I-a explicat accidentul: un nebul care a tras fără ca cineva să-l poată stăpâni. A insistat asupra amabilității tuturor. L-a evocat pe preotul militar, pe colonelul Batalou. A subliniat că Marie nu a suferit. Aude, o fetiță de șapte ani, îl asculta.

„De ce au omorât-o pe Marie?“

„E un accident oribil. Marie nu era ținta. E o crimă.“

„Cum îl vor pedepsi pe cel care a omorât-o pe Marie?“ a întrebat Aude. Philippe Lattet nu avea răspuns la această întrebare.

„Atunci nu știi nimic“, a spus Aude și s-a întors în camera sa.

Philippe încerca să evalueze amploarea dezastrului. Nu putea sesiza coerența faptelor: crimă sau accident. Ideea unei crime pasionale îl puneă în încurcătură. Ipoteza accidentului era absurdă și foarte periculoasă. Dacă Marie nu era ținta, atunci altcineva trebuia să fie. Cine și de ce?

Philippe și-a scos agenda și și-a verificat programul zilei următoare. Avea de operat trei tumori, trebuia deci să doarmă, cu atât mai mult cu cât una dintre tumori aparținea unei vedete jurnalistice a cărei prezență la Spitalul Lacan se obligase să nu o divulge.

Mai târziu, doctorul Lattet care încerca să o consoleze pe Isabelle - stăteau întinși în pat căci era deja noapte și ce era de făcut decât să aștepte, dar ce să aștepte - povestea ceva și încerca să creadă ce spune. O poveste gravă și tristă, cu o femeie tânără care fusese victima unui oribil accident. În curtea de ceremonii a

Școlii militare. O greșeală teribilă. Isabelle tăcea și respira foarte regulat. Și-a retras mâna din cea a soțului și și-a pus mașinal ambele mâini pe piept. Isabelle stătea întinsă pe spate. Așa a adormit. Philippe a rămas treaz până dimineată, se simțea deprimat și căuta în zadar o nouă logică a evenimentelor, căuta tonul potrivit pe care nu-l găsea. Se poticnea de imaginea feței lui Marie, cu ochii exprimând absență și insolentă. Philippe a înțeles că îi era teamă. Isabelle dormea, liniștită, alături de el.

Ministrul Galot a petrecut o noapte aproape caldă. Soția îi dăduse o jumătate de comprimat de valiu. A avut un vis ciudat. Un elefant scăpase de la grădina zoologică și cobora pe Boulevard de la Rivière ducând călare pe trompă o femeie tânără care purta o rochie foarte lungă și înflorată.

Trecătorii gură-cască, de-a lungul trotuarelor, rânjeau și se strămbau. Galot a avut impresia că îl recunoaște pe Batalou în mulțime; a făcut un efort să-i distingă trăsăturile dar s-a trezit.

A doua zi, trebuind să asiste la punerea lui Marie în sicriu la Spitalul Val-de-Grâce, Isabelle a început să plângă. Lacrimile îi șiroiau. Lacrimi fraterne care i-au impresionat pe cei prezenți. Isabelle plângea foarte zgomotos.

Batalou, care nu dormise decât puțin, nu s-a putut abține și a scos o batistă albă, una din acelea pe care soția sa i le cumpăra cu duzina de la un magazin pentru bărbați din piața Madeleine. Eric Delorme și-a pus o pereche de ochelari negri pentru a-și ascunde lacrimile care-i abureau privirea – o privire frumoasă. Preutul militar a fost cuprins de un tic care făcea să-i tremure pleoapa dreaptă și îl deranja în mod cât se poate de neplăcut. Doar Dulac a rămas impasibil, foarte palid, cu ceafa tasată între umeri, purtând acel costum gri mai ciudat decât trist în lumina lui iunie. Căci era o zi frumoasă.

Momentul cel mai dificil a fost când cioclii i-au rugat pe cei de față să se retragă pentru a putea suda sicriul. Isabelle a început să strige că era imposibil, că nu voia și că nu putea. A urmat ceea ce urmează în asemenea cazuri: femeia a trebuit să fje trasă cu forța spre ieșire. Dulac privea, cu ochii uscați. Batalou îl privea pe Dulac și nu știa dacă îl admiră sau dacă îl disprețuiește: chiar dacă ești militar, asta nu înseamnă totuși că ești mai puțin bărbat.

Eric Delorme i-a propus doctorului Lattet care era foarte grăbit să o conducă pe soția acestuia acasă. Philippe a fost de acord cu propunerea, iar Isabelle a acceptat și ea. În mașina în care ea plângea în continuare, Delorme a întrebat-o pe Isabelle dacă voia să asculte muzică. Ea a aprobat cu o mișcare a capului, iar Delorme a lăsat să urce între ei vocea unei cântărețe americane de culoare, interpretând un lied de Strauss.

– „Aș fi vrut să cânt, și dacă aș fi putut cânta, aș fi cântat asta... Scuzați-mă. Nu am cântat niciodată”.

Numai în momentul acela Isabelle a observat că Delorme purta ochelari negri.

Portăreasa a văzut-o trecând pe Isabelle Lattet însoțită de un bărbat pe care nu-l cunoștea. Acesta a traversat curtea ținând-o de braț pe tânăra femeie, apoi a plecat. A dispărut învăluit în lumina bulevardului.

Ministrul Galot a mâncat, ca de obicei la prânz, calcan umplut cu spanac, în sala festivă de mese a Ministerului. Și-a băut șterful de vin spumos italianesc servit într-o sticlă de Bordeaux vechi pentru a afirma forța patriotismului în ciuda deschiderii europene. A bombănit ceva, ca de obicei, la adresa covorului care i se părea prea gros pentru treptele largi din piatră care urcă spre birourile directoriale. Îi venea să o sune pe secretara preferată pentru a-i povesti visul cu elefantul. Dar s-a răzgândit. Se bucura de o reputație de soț și de tată bun. Ori, trompa elefantului i se părea sexual suspectă.

**În românește de
Marlena Braester**

Un omagiu adus lui don Juan Valera

de ANGELA MARTIN

Juan Valera (1829-1905), scriitor spaniol al cărui nume – sinonim, în literatura secolului al XIX-lea, cu spiritul aristocratic și cu bunul gust –, este cunoscut cititorului român prin două, și cele mai izbutite romane ale sale, **Pepita Jiménez** (în tălmăcirea remarcabilă a lui Andrei Ionescu) și **Juanita la Larga**. S-a născut la Cabra, în Andalucia, a fost contemporan cu José María de Pereda și cu Benito Pérez Galdós, a iubit din tinerețe și și-a însușit cultura clasică, a făcut o strălucită carieră diplomatică pe care, de altfel, și-a încheiat-o în vecinătatea noastră, ca ambasador al țării sale la Viena, și o la fel de strălucită carieră de scriitor. Exegeți mai vechi sau mai noi îl socotesc cel mai mare stilist printre scriitorii generației din care făcea parte, recunoscându-i, unanim, meritul de a fi ridicat andalucismul la rang de valoare universală.

Juan Valera a transfigurat piesajul andaluz – natura, oamenii, locurile și obiceiurile acestora, transferându-le cu o asemenea subtilitate în ficțiune, încât uneori cu greu ne dăm seama când sunt ele pură închiuire și când ar putea să fie realitate.

Această senzație provocată de lectură am trăit-o la Cabra, unde am izbutit să ajung de curând, cu prilejul unui Congres Internațional. Întâlnirea mea tardivă cu **peisajul andaluz al lui don Juan Valera**, atât de viu și de fascinant, pe care îl anticipasem la vremea când traduceam **Juanita**, nu a fost lipsită de emoția și de încrederea unei confruntări. O confruntare în urma căreia doream, pe de o parte, o confirmare cu privire la valabilitatea traducerii acestui spațiu **anticipat** iar, pe de alta, o recunoaștere, în limitele realității de fapt, a spațiului **idealizat** de pana maestrului.

Primul **Congres Internațional don Juan Valera** (27-30 aprilie 1995) a fost organizat de Primăria orașului Cabra (Córdoba) cu prilejul centenarului publicării romanului **Juanita la Larga**.

A fost Președinta Comitetului de onoare **Alteța sa Regală Infanta Dona Margarita, Ducesă de Soria**.

Au asistat la lucrări două sute de specialiști spanioli și străini, universitari,

profesori și cercetători din Spania, SUA, Irlanda, Brazilia, Franța.

Au fost prezentate patruzeci și șase de comunicări în legătură cu personalitatea lui don Juan Valera ca scriitor, om politic și diplomat, cu opera sa în contextul istorico-literar în care a apărut.

Nu e locul aici să dezvoltăm întreaga tematică, extrem de complexă și de subtilă, dezbătută în sesiunile de lucru. Dar se cuvine să cităm, măcar în treacăt, numele câtorva conferențieri de marcă, precum: Cyrus de Coster (Universitatea Northwestern), Lily Litvak (Universitatea Texas, din Austin), Andrés Amorós (Universitatea Complutense din Madrid), Antonio Gallego Morel (Universitatea din Granada), Leonardo Romero Tobar (Universitatea din Zaragoza), a căror autoritate științifică, în domeniu, este de necontestat.

O prezență remarcabilă a fost, de asemenea, Concha Pinero Valverde, profesoară la Universitatea din Sao Paulo, care a dezvoltat interesul și preocuparea criticului Juan Valera pentru poezia braziliană. Ea este,

de altfel, autoarea unei cărți, apărută recent în Spania, și intitulată **Juan Valera și Brazilia**. Concha Pinero Valverde îl prezintă pe Valera ca pe unul dintre puținii scriitori europeni care, la vremea respectivă, s-au aplecat asupra culturii și civilizației braziliene. Juan Valera este, potrivit concluziilor autoarei, un pionier al relațiilor hispano-braziliene și primul brazilianist spaniol.

Nu aș putea să elogiez îndeajuns prestația Matilde Galera Sánchez, eminentă profesoară din Cabra, care și-a asumat și rolul de coordonatoare generală a Congresului. Matilde Galera Sánchez este, poate, cercetătoarea cea mai apropiată și cea mai devotată spiritului ilustrului ei concetățean, în ultimii ani ocupându-se, printre altele, de editarea unui număr impresionant de scrisori adresate de don Juan Valera soției și copiilor săi.

O expoziție bibliografică, lansarea romanului **Juanita la Larga** într-o ediție facsimil după ziarul **El Imparcial** din 1895, a unui timbru **Juanita la Larga**, ediție specială pentru sărbătorirea acestui centenar, și prezentarea, în premieră absolută, a trei piese de teatru de Juan Valera au încheiat, în mod plăcut și pe aceeași temă, fiecare din cele patru zile de comunicare.

Memoria unui secol

Ernst Jünger este considerat, inclusiv de criticii lui cei mai încrâncenați, un admirabil stilist în literatura germană și este situat alături de marii clasici ai culturii scrise germane. La 29 martie anul acesta, el a împlinit 100 de ani și continuă, în ciuda acestei vârste biblice, să se bucure de vigoare trupească și spirituală. Locuiește în micul orășel Wilflingen unde continuă să lucreze. În luna martie a.c. i-a apărut volumul IV din Jurnal. Literatul spaniol Luis Meana i-a luat un interviu fluviu pe care l-a publicat în ziarul EL PAIS. Ceea ce urmează este o selecție din acest interviu.

– Domnule Jünger, în ziua de 29 martie ați împlinit o sută de ani, lucru cu totul neobișnuit, mai ales printre scriitorii. Ce înseamnă asta pentru dumneavoastră?

– În locuința unor prieteni ai mei din Elveția am auzit istoria unui țărăn care împlinesc o sută de ani și pe care cunoscuții și rudele lui l-au întrebat dacă nu îi e teamă de moarte. „Nu mi-e teamă. De foarte puține ori am citit în ziare că cineva ar fi murit la vârsta de 100 de ani”.

– În opera dumneavoastră soldatul joacă un rol important. Curios, în acest secol ofițer - și militarismul - au încetat să mai fie un factor modelator al Statului. De la ofițer am trecut la civil, și de la civil la economist ca modelator social. Este *Economistul* noul soldat al unei noi infanterii?

– Sigur, soldatul a fost nevoit să se încline în fața tehnicianului. Toate acestea le-am explicat detaliat în lucrarea *Muncitorul*. Convingerea mea cu privire la patosul eroic am căpătat-o ca lector. Războiul din 1870-1871, despre care s-a vorbit mult și care a stimulat o oarecare aroganță în Germania, nu mi s-a părut niciodată destul de impozant. Față de acesta, cântecele lui Ariosto mi-au produs o impresie profundă. L-am purtat cu mine pe Ariosto în buzunarul pantalonului în timpul Primului Război Mondial. Și când un lector se pătrunde de lumea ideală, atunci el resimte o deziluzie față de realitate. Cu praf de pușcă nu este posibil nici un fel de eroism. Și asta se repetă mereu încă de la începuturi. Tehnica este, prin ea însăși, ceva cu totul opus meritului militar. Despre un bătrân tiran din Sicilia se povestește că ar fi zis, în clipa când a aflat că se descoperise o balistică specială: „Dumnezeule, s-a sfârșit cu zeii și cu eroismul”. Lucrul acesta s-a repetat mereu. Această contradicție există încă de la început și azi, cu bomba atomică, s-a atins un nivel care exclude războaiele. Moravia m-a vizitat aici și am vorbit despre lucrul acesta în mod amănunțit.

– Dumneavoastră ați scris că sunt mult mai necesari filosofii istoriei decât fizicienii atomiști. Ne aflăm, totuși, în fața faptului paradoxal că de fiecare dată există mai puțini

filosofi ai istoriei și, în schimb, o știință care acționează ca și cum ar avea monopolul interpretării lumii. Ce ne puteți spune despre asta?

– Nietzsche a făcut aprecieri de profundă profecție. După părerea mea, Nietzsche este profetul erei titanice. El a afirmat că „secolul XXI este vatra mea”. Aș vrea să-i dau dreptate în asta, în sensul că acumularea de energie va fi atât de mare încât nu se știe dacă ființa umană va fi în stare s-o controleze.

– Cu privire la acest titanism, dumneavoastră ați interpretat mereu secolul XXI ca pe un secol al luptei dintre zei și titani, și ați anunțat atât venirea zeilor cât și a titanilor. Ce ne puteți spune despre asta?

– Lucrul acesta este adevărat. Această luptă dintre titani și zei este, așa cum au spus Hesiod și filozofii greci, infinită și atemporală. Începe cu timpul, merge dincolo de timp și se află în mers cu mult înainte de a se putea gândi la o ființă umană sau la o natură organică. Zeii au ca vatră atemporalitatea, în timp ce titanii trăiesc cu totul în timp, și în această clipă ei se află în plină înflorire. Cu mașinile noastre stăpânim dezintegrarea atomului și anumite fapte ce ating ultimele frontiere ale atemporalului; la fel, cu expedițiile noastre în cosmos, cu telescoapele pe care le avem putem merge până la frontierele Universului.

– Dumneavoastră ați scris că odată cu al Doilea Război Mondial s-a ajuns la finalul erei burgheze și, în general, ați făcut critici aspre burgheziei și societății pe care azi o numim liberală. Acum rezultă că, odată cu prăbușirea zidului, asistăm în locul finalului erei burgheze la triumful ei față de fascism, socialism și comunism.

– Prăbușirea zidului, care m-a bucurat mult, nu este decât un fenomen efemer în cadrul marilor schimbări ce se consumă. Trebuie să luăm în considerare în primul rând Estul și Vestul, și aceste contrapoziții gigantice dispar în cazul că se ajunge la Statul Mondial. Cu privire la cele spuse despre burghezie, azi le-aș corija, lucru pe care de altfel mi l-a reproșat și Spengler. Dispariția zidului este

un act efemer care, repet, m-a bucurat, însă este doar un eveniment dintr-un proces progresiv care produce un oarecare echilibru între Est și Vest.

– În viața dumneavoastră au fost totdeauna foarte prezente atât fantezia cât și aventura. Dumneavoastră ați spus undeva că aventura a rămas redusă acum la un fel de parc natural. Aventura s-a degradat azi în turism. Și cu ideile procedăm ca și cu turismul: vedem doar stereotipurile ce se află în lăuntru programului de turism intelectual. Există o distrugere a oricărui drum ce implică aventura?

– Poate că s-ar putea spune și așa. Tehnica, firește, distruge în parte aventura. De exemplu, o plajă, o plajă nelocuită pe care am vizitat-o; dacă doresc să revin la ea peste zece ani, acolo a și apărut un lanț de hoteluri. Tatăl meu mă și avertizase: „dacă ți-a plăcut un loc să nu mai revii la el niciodată, căci asta te poate duce numai la frustrare”. Însă dacă cineva zboară pe Lună, asta are de asemenea ceva de aventură. Ceea ce conține, firește, și o frustrare, căci zeita Selena este, într-un anumit fel, deflorată.

– În jurnalele dumneavoastră există o serie de observații critice cu privire la Hitler și la carențele lui de caracter. Azi, retrospectiv, ce părere aveți de rolul lui Hitler și de urmările acțiunilor sale?

– Mi se par cu totul catastrofale, prin faptul că el a crescut la Viena unde Lueger și alții au răspândit un antisemitism monstruos. Dacă Hitler nu ar fi urmat acest antisemitism, lumea ar fi fost azi cu totul altfel.

– Și dacă îl comparăm cu alți dictatori ai epocii, Mussolini sau Franco, vedeți vreo diferență esențială între ei?

– Există diferențe. Despre acest lucru se pot spune multe. Mussolini s-a prăbușit, în cea mai mare măsură, din cauză că se atașase prea mult de ideile lui Hitler.

– Credeți că „acest cap bătrân plin de dinamită”, Nietzsche, așa cum dumneavoastră l-ați numit, a fost ultimul mare filosof?

– Nu se poate ști ce ne aduce viitorul, însă până acum, așa spune că are preeminență față de Heidegger. Pentru mine Spengler nu este numai un istoric, este și un filosof în măsura în care nu recunoaște valoarea de optimism a progresului; pentru el dezvoltarea are formă ciclică, adică există o sămânță în jurul căreia se dezvoltă o cultură, care ajunge la o înflorire, la o toamnă și în final la o decădere ireversibilă. Această viziune organică mi se pare mai bună decât viziunea pur dinamic-progresivă.

– Ce ne puteți spune retrospectiv despre viața dumneavoastră atât de îndelungată și plină de evenimente?

– V-am mai spus că, după părerea mea, cu nu am dus o viață activă, ci viața unei persoane platonice, un platonism ce a constat mai ales în lectura marilor clasici, a marilor filosofi, iar când am dat de realitate aceasta m-a înșelat. Și trebuie să spun că sunt de acord cu Leon Bloy care a spus că în clipa morții pătrundem în substanța Istoriei. Și substanța Istoriei nu poate fi timpul, ci atemporalul, eternul. În Toma d'Aquino dumneavoastră veți găsi lucruri asemănătoare. V-aș ruga ca, atunci când veți reproduce această convorbire, s-o faceți cu mare precauție, căci, așa cum știți, dacă scot un șoricel micuț, adversarii mei vor face din el un dinosaur.

– Dumneavoastră ați participat la două războaie mondiale și ați văzut multe cruzimi. Ce ne puteți spune despre acestea?

– Cu privire la cruzime trebuie să spun că nu am avut nimic de-a face cu ea. Eu aparțin corpului de ofițeri din Prusia, și membrii ei nu atacă persoane dezarmate; pot să spun că așa ceva nu mi s-a întâmplat niciodată. Am luat parte activă la Primul Război Mondial, în calitate de căpitan, iar în al Doilea, având în vedere vârsta mea, am făcut parte din corpurile de Stat Major. De altfel, cu Cocteau, Montherlant, Giraudoux nu am fost decât prieten.

– Care este, după dumneavoastră, misiunea artei?

– Eu cred că sunt două: să ne apropiem de divinitate și să alungăm teama de moarte.

În românește de Ezra Alhasid

Joseph Heller sună stingerea

de GABRIEL PLEȘEA

Pe la mijlocul celei de a doua săptămâni în spital, Yossarian o visă pe maică-sa și se gândi, din nou, că o să moară, astfel începe capitolul trei din noul roman al lui Joseph Heller, **Closing Time** (*Ora închiderii*), publicat în toamna lui 1994 de editura new yorkeză **Simon & Schuster**. De fapt, visul l-a avut Joseph Heller însuși, prin 1987, pe când lucra la romanul **Picture This** (*Închipuie-ți asta!*), publicat în 1988, și acest *memento mori* a constituit punctul de plecare la îndeplinirea unui angajament literar pe care îl anunțase mai de mult: scrierea unui nou roman care să continue primul, și celebrul, lui roman **Catch-22** (*Chichița No. 22*) publicat tot la **Simon & Schuster** în toamna lui 1961. **Catch-22** începea și el cu o frază care nu prevestea prea multe: „*Fu o dragoste la prima vedere. De cum îl văzu pe pastor, «Oarecare» se îndrăgosti nebunește de el.*” Dar fraza de început, nevinovată, ia amploare, desfășurându-se într-o delirantă apoteoză a debandadei pe care numai strictetea vieții militare o poate crea.

„*Oarecare*” se întrupează în imposibilul și zănatecul „asiro-armean” John Yossarian, pilot militar, iar pastorul în preotul de campanie Albert Taylor Tappman, unul din camarazii săi care, împreună cu întreprinzătorul sergent Milo Minderbinder, detașați fiind în timpul celui de al doilea război mondial pe Pianosa, o insuliță în largul Italiei, opt mile la sud de insula Elba, transformă misiunile de luptă în adevărate escapade de contrabandă cu țigări, cu bumbac și cu alte „*articole de consum*”, după care, o dată debarcați în peninsula tot ei se remarcă, de data asta, prin victorii galante. Superiorii lor, maiorii Danby și Major, generalii Dreedle și Peckem, întregesc galeria de personaje militare puternic ridiculizate de Heller.

Singurul episod „*serios*” din roman este moartea camaradului lor Snowden, eveniment ce îi traumatizează psihic pe eroii noștri. La epoca în care războiul din Vietnam crea un puternic sentiment antimilitarist și antiguvernamental, **Catch-22** devine romanul preferat al generației ce voia să facă dragoste mai degrabă decât război și, în ciuda unei cronici dure publicată în **The New York Times Book Review** chiar înainte de apariția în librării (cronică pe care Joseph Heller nu a uitat-o nici acum, la șaptezeci și unu de ani!), cartea a avut un succes enorm, tirajul ei depășind zece milioane de exemplare.

Un asemenea succes invita la o continuare, dar aceasta nu a sosit decât după treizeci și trei de ani. **Closing Time** are drept subtitlu **The Sequel to Catch-22** (Urmare la Chichița No. 22) și întârzierea vine să confirme mărturisirea autorului însuși că „*în chip misterios sunt un scriitor foarte lent – spun în chip «misterios» pentru că nu-i găsesc nici o explicație.*” Între cele două romane s-au interpus **Something Happened** (*S-a întâmplat ceva!*), 1974, **Good as**

Gold (*Bun precum aurul*), 1979, **God Knows** (*Dumnezeu știe*), 1984, **No Laughing Matter** (*Nu-i o glumă*), 1986, **Picture This** (*Închipuie-ți asta!*), 1988. Dar nici unul dintre acestea nu a ajuns la statura lui **Catch-22**, încât despre Joseph Heller a început să se spună că marea lui greșală a fost că și-a scris romanul lui cel mai bun la început. Autorul pare să fi avut „*presimțiri*” în acest sens, căci, într-un interviu acordat lui George Plimpton în iarna lui 1974 (pentru seria acestuia „*Scriitori la masa de lucru*”, din **Paris Review**), spunea „*Un scriitor este descoperit doar o dată în viață și dacă această descoperire se întâmplă prea devreme, imposibilitatea de a repeta ori egala acel moment poate avea un efect dăunător asupra personalității și chiar a operei sale.*”

În **Closing Time**, Yossarian, Milo Minderbinder și Chaplain Tappman, trio-ul de pomină din forțele aeriene americane, introdus în **Catch-22**, întărit acum cu Sammy Singer și Lew Rabinovitz din Brooklyn, veterani din ultimul război mondial, sunt „*parașutați*” în anii '90, când războiul rece s-a terminat. Cu toții sunt înaintați în vârstă, bătând spre șaptezeci de ani, oameni care își încheie socotelile și se pregătesc pentru marea bătălie, cea din urmă: *obștescul sfârșit*. Cu toate acestea, vechile metehne ale „eroilor” continuă: Yossarian, consilier bine retribuit cu salarii și comisioane, este lovit din când în când de paranoia bolilor închipuite. Se internează frecvent în spital spre disperarea doctorilor care nu găsesc nimic la acest bărbat de șaizeci și opt de ani. Dimpotrivă, plesnind de sănătate, Yossarian profită de avantajul vârstei și o curtează pe Melissa McIntosh, infirmieră la spital, un alt motiv să-și prelungească șederea aici (în timp ce alții, bolnavi cu adevărat, nu-și pot permite nici internarea, nici costul tratamentului). Doctorii nu mai știu cum să scape de el. Soluția o oferă un belgian, înalt funcționar la Comunitatea Europeană, care a venit în America să se trateze. Lamentările sale și ale soției (*nici unul nu se descurcă cu engleza*) îl exasperează pe Yossarian care, crezându-se în pericol să fie contaminat de vreo boală misterioasă, fuge din spital. Milo Minderbinder nu și-a pierdut, nici el, talentul de a pune la cale tot felul de scheme profitabile. Acum a devenit contractor de comenzi militare. Oferta sa către Departamentul Apărării este construirea unui avion de vânătoare, de bombardament și de alte întrebuințări militare, care este mai ușor decât lumina și mai rapid decât viteza luminii și care la decolare și la aterizare poate atinge viteze subsonice (!!). Cum arată acest aparat, nici Milo, constructorul, nu știe, dar e de așteptat să semene cu o pană. Un lucru e sigur însă: avionul are aparatură care gândește în locul pilotului și poate declanșa bombardamente înainte ca acestuia să-i treacă măcar prin minte așa ceva. Este mai ceva decât faimosul *Stealth* (tip de avion militar „invizibil” radarelor). Discuțiile de contractare purtate la Departamentul Apărării ating cote inimaginabile de absurd și ridicol. Chaplain Tappman are parte de o soartă ceva mai ingrată: este „exploatat” precum o mină ori o instalație chimică. Fără să știe de ce, urina

lui nu este nici mai mult, nici mai puțin decât apă grea! Iar gazele ce le elimină conțin, incredibil, tritium! Un laborator captează aceste materiale de importanță strategică, contra unei importante sume de bani (din care sârmanul Chaplain Tappman nu vede un sfânt). Nu este de mirare că și FBI-ul și CIA-ul sunt pe urmele lui, încercând să descopere misterul acestui nemaipomenit „caz”.

În subsidiar, acțiunea romanului se desfășoară în jurul unei trăznăi puse la cale de Yossarian. Acesta îi sugerează lui Frances Beach, amica și colega lui din diferitele comitete de sponsorizare și binefacere, ca nunta fiului lui Milo Minderbinder, Christopher, cu Olivia Maxon, o domnișoară dintr-o familie foarte bogată, să se desfășoare într-un loc cu totul și cu totul neașteptat: **New York Bus Terminal** (*Gara rutieră din New York*), de pe strada 42 și 7 Avenue. Pentru cei care trăiesc în New York, ori care au trecut prin New York și au folosit serviciile companiei **Greyhound** (*Ogarul cenușiu*), simpla menționare a locului ori a adresei este suficientă. Pentru cei care nu cunosc New York-ul, ajunge să spunem că locul este unul dintre cele mai deocheate din oraș. Prostituatele (ele, ei, ori ambele categorii), drogații, borfașii, cei fără domiciliu își fac veacul aici. Locul este ales de Yossarian pe motiv că lumea s-a plictisit de cadrul prea sobru al vreunei biserici ori a Muzeului de artă modernă ori alte asemenea distinse locașuri de cultură. Prospectarea acestui loc public, întreprinsă cu detectivul de poliție McBride, prin subsoluri, scări interioare, încăperi cu semnul „*intrarea interzisă*”, însoții de zgomote misterioase, este încă un prilej de a ridiculiza proiectele „*secrete*” sponsorizate, în imaginația mulțimii, de către agențiile „*specializate*” ale guvernului federal, care și-au instalat birourile, atelierile și laboratoarele la trei, patru nivele sub forfota din inima New York-ului.

Ora închiderii nu egalează ritmul din **Catch-22**, dar noul roman al lui Joseph Heller păstrează nota de sarcasm, ironie și de comic cu care autorul descrie personaje, situații și instituții atât de familiare americanilor. Ca și Kurt Vonnegut, colegul lui de generație (care apare într-un episod din *Ora închiderii*), în romanul său **Hocus Pocus** (1990), Joseph Heller descrie o Americă în care oamenii au luat-o razna și în care lucrurile nu mai sunt așa cum erau pe vremuri. Este o Americă la sfârșitul războiului rece, eliberată din lunga eră a confruntărilor postbelice și angrenată acum în procesul de globalizare economică și financiară, o epocă nouă în care eroii de ieri, animați de alte idealuri și funcționând la alte viteze, apar desueți și comici. Pentru aceștia *Ora închiderii* a sosit iar Joseph Heller, cu verva scriitoricească cunoscută, a ținut să consemneze acest moment.

„*Mă bucur că am reușit să scriu romanul perfect, cu titlul perfect, ce se potrivește cum nu se poate mai bine acestei etape din viața și cariera mea*”, a declarat el într-un interviu acordat revistei **New York**, în septembrie 1994, cu puțin înainte de apariția în librării a romanului *Ora închiderii*.

1) Ca de obicei, când vede ceva scris, Gabriel Dimisianu începe să tremure. Gabriela Melinescu și Dan Cristea îl consolează că ar putea exista leac și pentru așa ceva.

2) Greu de suportat de grafo-mani, Dan Laurențiu se simte în largul său alături de Cezar Baltag și Ștefan Augustin Doinaș.

3) „Alo, Academia Simion? Aici e Academia Cațavencu“, solicită circuitele Mircea Dinescu. Virgil Mihaiu e numai cu *Steaua*.

4) Editor și critic, Valentin Tașcu descoperă că sub Feleac sunt multe „Incidente“ (1975).

5) Deși par a fi puși la zid, poeții Anghel Dumbrăveanu și Horia Zilieru se salvează prin prezența de spirit.

